

DER JUDE

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 ״
פיערטעל יאָהרליך 1.50 ״
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 ״
דע 1טען אויגוסט — 1 ״
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ.

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 ״
פירטעליאָהריג —.3 ״
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 ״
אמעריקא. ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער ,25 פפעניג, 10 קאפ.

Krakau, 21 November 1901. — נומר 46 — קראקויא, כסלו תרס״ב.

ה. תרס״ב ← וואכענ־קאלענדער (לוח) ← 1901

די טעג פון חודש	וואך	ליסטאפאד־נאוועמבער		נייער כ. נאוו.	אלט. כ. אקט.
י״ג	זונטאג			24	11
י״ד	מאנטאג			25	12
ט״ו	דינסטאג			26	13
ט״ז	מישוואך			27	14
י״ז	דאנערס			28	15
י״ח	פרייטאג			29	16
י״ט	שבת	פרשת וישלח.		30	17

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
יג	ה. שלי״ח	געשטאָרבען ה״ר עזריה מן האדומים (מאיר עינים).
״	ה תקכ״ח	געהרגיט עקרה״ש פיעל יודען אין מאהילעוו-פאדאלסק.
יד	ה תכ״ר	פערברענט וועגען א שקר בלבול הר׳ מהתיהו אפאָטעקער אין קראקא.
טו	ג. תקצ״ג	האט אנטיוכס עפיפאנעס אויפגעשטעלט א בילד אין בית-המקדש און בעפוילען איהם מקריב זיין.
טז	ה ת״כ״ח	געשטאַרבען אין מאָהילעוו ה״ר אליהו יצחק קאמעניצקי.
יח	ד תתקצח	״ ה״ר אברהם בן הרמב״ם.
״	ה. שע״ג	האט מאטיאס I גוזר געווען אקעגען בלוט-בלבול.
״	ה. תר״נ	געשטאָרבען ה״ר מרדכי עליאשבערג רב אין בויסק.
יט	ה.תקל״ב	״ ה״ר בער מעזריטשער מגיד.
״	ה. תקנ״ז	איז ר׳ זלמן מלאדי ארויס פון תפיסה.

אינהאלט.

צו אבאָנירעז:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 16.

אין לאָנדאָן:
R. Mazin, Bookseller 100 Old Montague Str. London, E.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25
mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין אַמעריקא:
R. Kantorowitz, 4 Rutger Str. New-York

דער „יוד“ איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער: 1920 a Nachtrag VII.

Паровая Типографія
Ш. М. ВОЛОБРИНСКАГО
ВЪ БѢЛОСТОКѢ
ИЩЕТЪ ОПЫТНАГО УПРАВЛЯЮЩАГО.

רשימה פון בילדער

וועלכע זענען דא צו פערקויפען אין לאגער „אחיאסף“ ווארשא, טוואַרדא נ׳ 6:

	קופ׳	ר׳
די שעפפונג פון דער וועלט	50	1
דור הפלגה, דער טהורם	50	1
רבקה ביי דעם ברונען	50	1
יוסף ווערט פערקויפט פון זיינע ברידער	50	1
יעקב בעוויינט יוסף	50	1
יעקב בעגעגענט זיך מיט רחל	50	1
יוסף איז פותר חלום	50	1
יוסף זעהט זיך מיט זיין פאטער	50	1
שלמה המלך׳ס משפט	50	1
דוד המלך׳ס נצחון אויף גלית הפלשתי	50	1
ירמיה הנביא אויף די חרבות פון ירושלים	50	1
על נהרות בבל	50	1
אסתר המלכה קומט צו אחשורוש	50	1
יהודית	50	1
מזרח	—	1
כותל מערבי	—	1
דער צווייטער קאנגרעס	—	1
ערב יום הכפורים	—	1
תמונת ר׳ משה מונטיפיורי	25	—
תמונת דר. הערצל באותיות מדינת היהודים	30	—
דרייפוס און זיינע שיצער	50	—
מפת ארץ ישראל בש׳ רוסיא	80	—
מפת ארץ ישראל בש׳ עבר, מאלקאוו	50	—
די׳ אין פארבען	—	1
ערקלערונגען צו דער מפה	30	—

אלבום, אנזיכטען פון פאלעסטינא און די יודישע קאלאניען מיט ערקלערונגען, ראפאלאוויץ	—	3
די׳ אין פראכטבאנד	—	4

אלבום, נאטירליכע בלומען פון ארץ ישראל, געבונדען אין עצי זית	—	2

בעמערקונג: די בילדער צום פרייז פון 1—1,50 ר׳ זענען אין א גרויסען פארמאט און געארבייט אין אויסלאנד.

Издательство „Ахіасафъ“, Варшава.
Verlag „Achiasaf“, Warschau.

דאַנטיסט
בערלין־קרופיצקי, ווארשא
נאַלעווקי נ׳ 7
ספעציאַליטעט־קינסטליכע צאָהנע קראַנען און בריקען ארבייט (אָהנע גומען).
!!רעפערירט אין 2 שטונדען!!

ניי ערעפענטע יודישע קאנדיטאריי פון
געברידער קאטליצקי,
ווארשא, נאוואליפקי 8.
(„האטעל ראססיא“)
נעהמט אויף בעשטעלונגען אויף צוקער-געבעקס, קאָנפעקטען, מאראזעננאַע טארטען, צעקאלאדען, קרעמען א. ז. וו. אויף האַכצייטען און בעלער היער און אויך ארויסצושיקען אויף דער פראָווינץ
צו מעסיגע פרייזען.

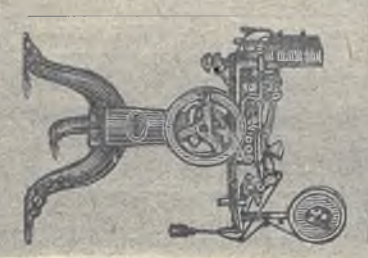
אהוב את המלאכה

אלע סארטען שפיגעל - מא-כען גרינדליך לערנט אויס דורך בריעפע
דער 25 יעהריגער פראקטיקאנט אין די שפיגעלפאבריקאציאן
Юдка Вейнблятъ
Варшава, Слизская 22.

מען קאן דורך מיר קויפען אלע בעסאראבישע פראָדוקטען, היינו: קוקורוז, ווייץ, גערשטען, קארן, רעפאג, וויין-ניס וכדומה.
מיין אדרעסע: г. Бѣльцы. (Бесс.) Л. Розенталю.

אומזיסט פראספעקט פון חעמישע וועשריי און בעטפעדערן רייניגונג
M. Салямонъ Бѣлостокъ Никол ул.

די בעוואוסטע פאבריק פון גילזען מא-שינען: X. Риценбергъ, Варшава, איזט פון 1-טען אקטאבער איבערגע-טראגען געווארען אויף Новолипье 20

הוצאת חברת „אחיאסף“.

על פרשת דרכים

קובץ מאמרים מאת אחד-העם
מהדורה חדשה
בשני חלקים
כולל כל המאמרים של אחד העם שבאו בדפוס עד הזמן האחרון.
יצא לאור **החלק הראשון**
עם הקדמה חדשה מאת המחבר.
נדפס בברלין בדפוס משובח ועל ניר טוב.
מחירו 1,25 ר׳, עם פארטא 1,35.
מכורך 1,55 ר׳, עם פארטא 1,65.
Издательство „Ахіасафъ“, Варшава.
Verlag „Achiasaf“, Warschau.

Вниманію поставщиковъ съѣстныхъ припасовъ для войскъ.

Попудная и повагонная продажа разныхъ малосольныхъ и копченныхъ рыбъ, какъ-то: судакъ малосольный и сухой, вобла, сопа, снитки, тарань, чиконъ, и проч. высылаетъ наложеннымъ платежомъ
А. Г. Сельцовскій Варшава, Купеческая 11.

!!! ВНИМАНІЮ ДАМЪ !!!

Контора модныхъ журналовъ и выкроекъ

Подписка, продажа и высылка отдѣльн. нумерами всевозможныхъ заграничныхъ модныхъ журналовъ. Каталоги по требованію.

Я. А. Пожарикъ Варшава, Долгая 37.

III. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 46

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן — 12.— קראנען.
האלביאהריג — 6.— „
פירטעליאהריג — 3.— „
דייטשלאנד — 10.— מארק.
ארץ ישראל — 12.— פראנק.
אנדערע לענדער — 15.— „
אמעריקא, ענגלאנד — 10.— שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
—— פערלאג: חברת „אחיאסף“. ——

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאהרליך — 5. רוביל.
האלב-יאהרליך — 3. רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.

מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

קראקויא, כסלו תרס"ב. נומר 46. Krakau, 21 November 1901.

ווי זאלען מיר זיך צוגרייטען צום קאנגרעס?

דאס פיערטע קאנגרעס-יאהר איז באלד אויס. דער לעצטער שקל, וועלכען מען האט גור נעקענט איינקאסירען, איז שוין קוויטירט פון אלע שטעדט און שטעדטליך קומען אן אין קיעוו די טאוועליך פון די שקל-ביכליך, די אנווייזונגען אויף דאס איינגעקאסירטע געלד. אומע־טום גרייט מען זיך צו די וויבארעס, מען ארגאניזירט זיי, מען קלערט וועגען קאנדידאטען, מען זוכט אויך אזעלכע, וועלכע האבען די נייטהיגע הוצאות און די נייטהיגע פעהיגקייטען צו זיין א קאנגרעס-דעלעגאט. — און די עכטע אמת'ע ציוניסטען לעבען טעג אין נעכט אין הוילע יסורים.—אך עס איז שווער צו געפינען דעם ריכטיגען דעלעגאט, וועלכער האט דעם כח און דעם מח, וועלכער האט דעם כח פון די הוצאות. אונזער ציוניס־טישע פעראיינען זענען ארים, יעדע קאפעקע איז טהייער, עס בלייבט קוים א גראשען איבריג פאר די אינערע אגיטאציאן. היינט פון וואנען זאל מען נעהמען 100—150 רובעל פאר א דעלעגאט?!

נאר דאס איז ניט די איינציגע צרה. ערגער פאר אליך איז, דאס דער מיטלערער שקל-צאהלער ווייס כמעט גאר ניט פון ציוניזם, ער איז ווייט פון די נאציאנאלע אידעאלען און אינטערעסירט זיך ניט מיט די וויבארעס. פון די טויזענדער שקל-צאהלער קומען עטליכע הונדערט, און אויך די פערגעסען אפט אן די אלגעמיינע ציעלען, בשעת זיי שטעלען אויס און קלויבען די דעלעגאטען. יעדעס שטעדטיל האט זיך זיינע ארטינע אינטערעסען, און צוליעב די ארטיגע אינטערעסען פערגעסט מען די הויפט ציוניסטישע. דארטען, וואו די „לשכה השחורה“ האט אויסגע־שפרייט איהר ברודיגען נעץ, קלויבט מען אויס דוקא רבנים, כדי צו בעווייזען, דאס מיר ציוניסטען האבען אויך רבנים. אין אנדערע שטעדט, וואו דער מיטלער קלאס שטעהט ווייט פון ציוניזם, זוכט מען אויסצו־קלויבען דוקא א חשוב׳דיגען גביר, למען דער עולם קרעמער און קרע־מערליך זאל זיך ניט שעמען מיט דעם ציוניזם.

אין אנדערע שטעדט מאכט מען א שטילע אגיטאציאן הינטערען רוקען, כדי צו פועל'ן ביי א מיוחס אדער א גביר אריינצופאהרען אין באזעל, אין דער האפנונג אז דערנאך וועט ער שוין ממילא צושטעהן און ווערען א ציוניסטישער חברה מאן.

יא, גרויס זענען די זארגען פון דעם עהרליכען ציוניסטען, און ניט איין עהרליך הארץ בעניסט זיך מיט בלוט, ניט איין פאר באקען בעדעקען זיך מיט די רויטהקייט פון שאנד, זיך נעהמענדיג צו די וויבא־רעס, זיך צוקוקענדיג צו זיי.

אסך פון די ארבייטער, געטרייע טהוערס מוזען זיך בויגען און דרעהען; מאנכמאל דאכט זיך זיי אויס, אז עס קען ניט זיין אנדערש, אבער אלע אלע פיהלען זיי אז עפים איז ניט ווי עס דארף צו זיין, נאר זיי קענען דאס ניט אנרופען ביי ריכטיגען נאמען.

מען פערגעסט ביי די וויבארעס צוליעב די ארטיגע אינטערעסען, די הויפטציוניסטישע, דאס איז דאס אונגליק, וואס פאראליזירט די ציוניסטישע בעוועגונג, דעם ציוניזם בכלל.

האבענדיג נור אין זינען די ארטיגע קליינע ארבייט, פערגעסען אונזערע טהוערס, וואס איז דאס אזוינס דער קאנגרעס, אונטער וועלכע בעדינגונגען ארבייטען די קאנגרעס מיטגליעדער, וואס פאר א שווערע ארבייט זיי מוזען אין א קורצע צייט אבפארטיגען, מיט וואס פאר א שווערען הארצען און טיעפען גלויבען מוזען די דעלעגאטען געבענטשט זיין, כדי צו זיין די אמת'ע פערטרעטער פון יודישען פאלק.

דער קאנגרעס, רעדענדיג מיט די ווערטער פון ד"ר הערצל, איז די איינציגע בימה פון יודישען פאלק. די בימה וועט נור דעמאלט זיין הויך און אנגעזעהן, ווען די ווערטער, וואס מען רעדט אויף איהר, וועלען האבען א טיעפען זין און דעם טאן פון א עהרליכע איבערציינונג. די ווערטער פון דער בימה הערען זיך צו די געבילדעסטע פעלקער, און דאס וואס מען רעדט דארטען מאכט א טיעפען רושם. מען איז מוחל די מיוחסים, די דאקטוירים מיט די ארדען, די גבירים מיט די גראבע בייכער און קאלטע הערצער. ניט פאר זיי און ניט צוליעב זיי איז בעשלאסען געווארען דער יודישער קאנגרעס. לאמיר הייליג האלטען די יודישה בימה, לאמיר צוליעב שטאקלישאקער אדער קבצנס'קער אינטערעסען ניט מיאוס מאכען די איינציגע יודישע פאלקספערטרעטונג.

מיט א שווערען הארצען ארבייט דער עהרליכער דעלעגאט אויפ'ן יודישען קאנגרעס. אויף די קאנגרעסען זעהט און פיהלט מען טיעפער ווי אומעטום די יודישע צרות. קיין צייטונג, קיין ארטיקעל פון א גרויי־סען שרייבער קען ניט אזוי עפענען דאס הארץ צו דעם אונגליק פון אונזער פאלק, ווי דער יודישער קאנגרעס. בשעת אין פראנקרייך האט די דרייפוס-מעשה. אויפגעוועקט די גאנצע שנאה פון די פראנצויזען צו

יודען, איז געשטאַנען אויף דער יודישער בימה מאקס נאָרדוי און האָט מיט זיינע ווערטער ווי מיט פינגער זיך געגראָבען אין אונזערע וואונדען. דער פיערטער קאָנגרעס איז געווען גראָדע אין אַזאַ צייט בשעת פון רומעניען זענען טויזענדער פערהונגערטע יודען געלעגען אין די האַפענס און די גאַסען פון אלע גרויסע אייראָפּעאישע שטעדט. אַ שטיק יודענ־טהום איז געגאַנגען מיט דעם בעטלער־שטעקען דורך גאַנץ אייראָפּא און אין דער צייט זענען געזעסען די דעלעגאַטען, פיהלענדיג טיעף דעם שמערץ פון זייער פאָלק, און האָבען מיט פערביסענע ליפּען געאַרבייט פאַר אַ יודישע צוקונפט. אַ שוואַכען מענשען צודריקען די צרות פון לעבען, נאָר דער בוים מיט טיעפע ווארצלען קען אויסהאַלטען דעם ווילדען שטורם. מען מוז האָבען אַ שטאַרקען טיעפען גלויבען אין זיינע אידעאַלען, אום צו קענען צוזעהן די ארומיגע צרות און ניט צו פערצווייפ־לען דערביי.

צי געפינען זיך אַזעלכע צווישען די מיוחסים און די גבירים אין די שטעדט און שטעדטליך? צי וועלען זיי קומען מיט אַזאַ ליעבען גלויבען, מיט אַזאַ שטאַרקען פערלאַנגען נאָך אַ יודישער צו־קונפט? צי לויהנט עס נאָר מיט אזעלכע געשטאַלטען פול צו מאַ־כען דעם יודישען קאָנגרעס?

נאָר אויפ'ן קאָנגרעס קומט מען ניט נור וויינען און קלאָגען, מען קומט ניט נור צו האָפען און זיך שטאַרקען אין זיינע האָפנונ־גען—מען קומט אַ ר ב י י ט ע ן.

און מיט איטליכען יאָהר ווערען די ארבייטען שווערער, גרע־סער און ערנסטער. זייט דעם ערשטען באַזעלער קאָנגרעס האָט זיך דאָס פּראָגראַם אַפילו ניט געביטען, אָבער עס האָט זיך ענטוויקעלט. זייט דעם צווייטען קאָנגרעס האָבען מיר אַ באַנק־פראַגע, זייט דעם פיערטען—די עקאָנאָמישע, און אין קומענדיגען קריעגען מיר נאָך די פראַגע פון נאַציאָנאַל־פאָנד. צי וועלען זיך קענען אונזערע מיוחסים, דאָקטוירים אָהן אָדער מיט פּראַקטיקע זיך בעשעפטיגען מיט די אַלע אַרבייטען? צי וועלען זיי אונז קענען ניצליך זיין מיט עפּיס?

זייט איינינע יאָהר האָבען מיר אַ קולטור־פראַגע, אַ ציפערן־פראַגע א. ז. וו. די קולטור־פראַגע האָט די ציוניסטען געטהיילט אין איינינע פּאַרטייען, די עקאָנאָמישע־פראַגע האָט ווידער אַרויסגערופען עטליכע נייע פּאַרטייען, דערצו קומען נאָך די אַלטע חובבי־ציון, די אחד־העם'סטען, וועלכע האָבען זייערע אייגענע אַנזיכטען אין געוויסע פראַגען.

דאָס אַלצדינג צווינגט דעם ציוניסט, וועלכער האָט זיך זיינע איבערצייגונגען אין געוויסע איינצעלנע פראַגען, צו זיין פאָרזיכטיג ביים קלויבען אַ דעלעגאַט. ניט דער מיוחס, ניט דער גביר, ניט די אָרטליכע אינטערעסען דאַרפען דאָ שפּיעלען אַ ראָליע, נאָר די איבערצייגונגען.

און דעריבער איז יעדער ציוניסט מחויב פאַר די וויבאָ־עס זיך קלאָר צו מאַכען זיין אייגענעם ציוניסטישעם אידעאַל און שטרעבען מיט אַלע עהרליכע מיטעל אויסצוקלויבען אַזאַ דעלעגאַט, וועלכער זאָל קענען זיין דער ריכטיגער פערטרעטער.

ער מוז צוליעב דעם יודישען פאָלקס־אידעאַל פערגעסען די קליינליכע אָרטיגע אינטערעסען און זיי נור פערטהיידיגען אַזוי ווייט, ווי עס קאָן ניט שאַדען דעם אַלגעמיינעם ציוניזם.

פעלעטאָן.

דרייפוס דער צווייטער.

(בריעף פון מנחם־מענדל'ן צו שלום־עליכם'ן)

(פאָרטזעצונג)

הבֹּקר אוֹר — ס'איז נור טאָג געוואָרען, האָב איך מיך געפּע־דערט אין בית־המדרש אריין דאַווענען מיט'ן ערשטען מנין, אָבנעדאַווענט—נישטאָ מיינע יונגע לייט. איבערגעוואַרט דעם אַנדערען מנין—נישטאָ מיינע פאַרשווינען. פאַר וואָס האָב איך זיי, טפוש איינער, נישט געפרעגט ווי אַזוי רופט מען זיי ביים נאָמען און וואו ויצען זיי? צוגעהן צום שמש און אַ פרעגן טהון ביי איהם האָב איך מורא, איך האָב דאָך געגעבען זיי דאָס וואָרט ס'זאָל זיין בסוד. ערשט צום דריטען מנין האָבען זיי זיך בעוויזען מיט די טלית־ותפילין'ס. אַז איך האָב זיי דערזעהען האָט מיר אַ טאָך געטהון דאָס הארץ פאַר שמחה; נאָר צוגעהן צו זיי האָב איך מיך איינגעהאַל־טען, אָבנעדאַווענט האַפען זיי די טלית־ותפילין'ס און לאָזען זיך געהן גע־שווינד. איך נאָך זיי.

— נו?—מאַך איך צו זיי.

— וואָס נו?—מאַכען זיי צו מיר.

— וואו איז אייער פּריץ?—זאָג איך.

— וואָסער פּריץ?—מאַכען זיי.

— עפּיס — זאָג איך—האָבען מיר דאָך נעכטען גערעדט, צי ניין?

— אַ?—מאַכט דער לאַנגער וואָס מיט דער נאַקידקע.

— נאָר פערגעסען!—מאַכט יענער וואָס מיט'ן אייגיל און שמייכעלט.

— אַ פּנים — זאָג איך — אַז ביי אייך איז אַ הונדערטער בלאָטע, געלט־שמעלט?

זיי שטעהען און קוקען איינס אויף דאָס אַנדערע און קראַצען זיך אונטערען קאָלנער.

— אנו טהו נור אשפרונג — רופט זיך אָן דער לאַנגער צו יענעם וואָס מיט'ן אייגיל — און ווער נעוואָהר צי פּלאַטאָן אַנדרעיעוויטש איז נעקומען?

— פון פעטשיחוואָסט? — מאַכט יענער וואָס מיט'ן אייגיל און לאָזט זיך געהן.

— פון פעטשיחוואָסט.

— קומט—מאַכט צו מיר דער לאַנגער, און פעררופט מיך צו זיך אויף אַנבייסען.

אריינגעקומען אין אַ קליין פינסטער פעררויכערט שטיביל מיט אַ סך פליגען אויף די ווענד און אויף דער סטעלי, מיט אַ נעמאָלטען מזרח, אַ רויטען טישטוך אויפ'ן טיש און מיט אַ לאָמפּ פערהאַנגען מיט פּאַפּירע־נע אָבגעבליאַקעוועטע קווייטען, האָבען מיר געטראָפען ביים אויבען אַ קליין אויסגעשמירט ווייבעלע מיט אַ בלייך—איבערגעשראָקען פּנים. דאָס קליי־נע ווייבעלע האָט אַקוק געטהון מיט'ן איבערגעשראָקען פּנים אויפ'ן מאַן, און דער מאַן האָט אַ זאָג געטהון צו איהר פאַרבייגייענדיג:

— עסען!

און ס'איז בעשאַפען געוואָרען אין איין כּהרף־עין אַ טישטוך מיט אַ בולקע, מיט בראָנפען און מיט פערבייסען. עס האָט נישט לאַנג גערויערט און יענער וואָס מיט'ן אייגיל איז אריינגעקומען און נאָך איהם האָט זיך אריינגעקאַטשעט אַ נפש פון אַ פוד צוועלף מיט אַ גרויסער בלויער נאָז, מיט פעטע האָריגע הענד און מיט צוויי מורא'דיגע פיס, וואָס אַנהויבען הויבען זיי זיך אָן גראָב, און וואָס ווייטער געהן זיי דינער און דינער און לאָזען זיך אויס מיט צוויי קליינע פיסעליך, וואָס ס'איז אַ גרויס חדוש, ווי אַזוי טראָגען זיי אויף זיך אַזאַ גרויסען, אַזאַ שווערען גוף?

אָט דער דאָזיגער נפש איז געווען דער פּלאַטאָן אַנדרעיעוויטש. דער־זעהען דאָס פלעשיל בראָנפען אויפ'ן טיש, האָט ער אַרויסגעלאָזט פון זיין מורא'דיגען בויך מיט אַ מורא'דיגער שטימע:

— אָצע דאָברע דילאָ! *)

*) אָט דאָס איז אַ גוט געשעפט!

אויבען האבען מיר גערעדט ווי שווער און טרויריג איז די לאגע פון דעלעגאטען אויף די קאנגרעסען. און דערום איז דער חוב פון איטליכען ציוניסט אין די טעג פון קאנגרעס ארויסצווייזען זיין אינטערעס, זיין צובונד צו דעם, וואס עס טהוט זיך דארטען.

די אייראפעאישע פעלקער האבען א פיין געהער און זיי פיהלען שוין, צי הערט זיך צו דאס יודישע פאלק צו די ווערטער פון זיין פיהרער. דורך בעגריסונגסטעלעגראמען, דורך אלערליי פעסטאבענדע מוז מען פייערען די טעג פון קאנגרעס. אלע, וועלכע פיהלען זיך אלס ציוניסטען, מוזען אין די טעג בעווייזען, ווי טהייער עס איז ביי זיי די איינציגע יודישע פאלקספערטרעטונג.

און וואס עהרליכער מיר זאלען קלויבען ז'עלעגאטען, וואס קלערער מיר וועלען פערטרעטען אונזער ציוניזם פאר'ן קאנגרעס, אלץ פרעהליכער און יום־טוב'דיגער וועלען מיר זיך פיהלען אין די קאנגרעס־טעג.

נאך זעקס וואכענטעג קומט דער שבת מיט דער נשמה־יתירה, נאך דעם ווי מיר וועלען ארבייטען מיט אונזער גאנצען ציוניסטישען הארצען פאר'ן קאנגרעס, וועלען מיר אויך אמת פרעהליך זיין אין די קאנגרעס־טעג, אין דעם איינציגען יום־טוב, וואס דאס יודישע פאלק האט זיך אליין גענומען.

בעל־מחשבות.

פאליטישע איבערזיכט.

טערקיי און פראנקרייך. — פערנגערסטארפער איבער נאציאנאליזם. — לי־חון־טשאנגס טויט.

טערקיי איז מיט איהר עקשנות געגען פראנקרייך איינגעפאלען. דער פראנצויזישער פלאט אונטער דער פיהרונג פון דעם אדמיראל קאליאיר איז אוועק אין די טערקישע וואסערן און האט בעזעצט איינע פון די גרעסטע טערקישע אינזלען מיטילענע, וואס ליגט סך הכל אפאר שעה וועג פון קאנסטאנטינאפעל. דער פראנצויזישער חיל איז ארונטער אויפ'ן ברעג אהן שום שטערונגען פון דער טערקישער זייט. די פראנצויזישע רעגירונג האט גלייך מודיע געווען די אייראפעאישע מלוכות, דאס זי וועט האלטען די אינזעל מיטילענע אזוי לאנג בעזעצט, ביז טערקיי וועט ניט ערפילען אלע איהרע פאדערונגען. טערקיי האט זיך געווענדעט צו ענגלאנד און צו רוסלאנד, אבער זיי ביידע האבען פאר טערקיי געהאט נור איין עצה: אננעהמען די פראנצויזישע בעדינגונגען. טערקיי איז געבליבען גאנץ אליין. אויך פון איהר פריינד, פון דייטשלאנד, האט זי ניט געקענט האפען אויף קיין שום טובה. לענגער אבציהען די זאך איז געווען געפעהרליך, ווייל מיטילענע איז א אינזעל, וואס בעשטעהט כמעט אין גאנצען פון גריכישע איינוואהנער, און ערמונטערט פון די פראנצויזען וואלטען די גריכען גרינג געקענט מורד זיין אין טערקיי און זיך אבזרייסען פון איהר. פאר טערקיי איז דערום ניט געבליבען קיין אנדער ברירה, ווי מיט בזיון צו געבען איהר הסכם אויף אלץ, וואס די פראנצויזישע רעגירונג האט נור פערלאנגט. פון יענער צייט, זינט עס האבען זיך אבגעריסען די דיפלאמאטישע פערבינדונגען

נענומען צו ביסליך בראנפען (פלאטאן אנדרע־עוויטש האט לכתחילה גענומען צוויי ביסליך) האבען די צוויי יונגע לייט פערבונדען מיט איהם א שמועס מכח ווייץ און מכח קארען, און בשעת־מעשה טהוט מיר יענער וואס מיט'ן אייגיל א זאג:

— ער איז אנגעשטאפט!... האט אפשר צעהנטויזענד טשעטווערט ברויט אחוץ האבער!... קוקט ניט אויף איהם וואס ער געהט אזוי ארים געקליידעט...

און יענער, דער לאנגער, גיט איהם אלץ עצות, ער זאל נישט פערקויפען דאס ברויט, ווארום עס וועט זיין טהייער ווייץ, ער זאל בעסער אבלייגען דאס גאנצע ברויט אויפ'ן ווינטער.

— אצע דאברע דילא! — זאגט איהם אלע מאל פלאטאן אנדרעיעוויטש, האקט אריין איין כוסה נאך דער אנדערער און פערבייסט מיט אפעט'ט ווי נאך א תענית און בלאזט מיט ביידע ליפען און מיט דער נאז.

נאכ'ן עסען רופט זיך אן צו מיר דער לאנגער:

— אצינד קאנט איהר דבר'ן מיט'ן אדון מכח אייער עסק...

האב איך מיך אוועקגעזעצט מיט'ן אדון בעזונדער אין א ווינקעלי און האב איהם אנידערלייגט א דרשה, איך ווייס ניט פון וואנען עס האט זיך צו מיר גענומען! איך האב איהם געגעבען צו פערשטעהן, ווי נייטיג דאס איז פאר איטליכען מענשען, דאס שטראפירען זיך, ער מעג זיין רייך ווי קורח; קורח איז געווען, זאג איך, גענוג רייך, פונדעסטוועגען אז ס'איז געווען באשערט א מפלה איז ער אריין אין דער ערד אריין... אדרבה, וואס דער מענש איז רייכער, זאג איך, איז אלץ נייטיגער ער זאל זיך פערשטראפירען, ווארום א רייכער מענש, זאג איך, אז ער ווערט אן דאס געלד אויף די עלטערע יאהרען, איז איהם ערגער ווי דעם קבצן, ווארום א קבצן, זאג איך, איז שוין געוואוינט געווארען מיט'ן דלות, און א נגיד, זאג איך, אז ער בלייבט חלילה אהן געלד, איז ערגער ווי געשטארבען.

— יאק נאפיסאנא או נאס—זאג איך צו איהם — עני חשוב כמת, זנאטשיטסא ביעדני חושע יאק מערטווי. א פאטאמו, זאג איך, וואשע בלאהאראדיע זאג איך ,זאשטראפיראיטי סובי זאג איך, אט סמערטי אם ירצה השם מטרעז סטא דוואדצאט ליעט, זאג איך, נא דעסיאט טיסאטשי... *)

— אצע דאברע דילא־ מאכט צו מיר דער אדון און בלאזט מיט ביידע ליפען ווי א בלאזזאק.

איך פיהל אז דער כח פין רעדען האט זיך אין מיר צעברענט מיט סכנות־נפשות, וויל איך רעדען ווייטער, רופט זיך אן צו מיר דער לאנגער:

— גענוג אייך צו דבר'ען; נעמט ארוים דעם ניר און כתב'עט אן וואס מע בעדארף...

און יענער וואס מיט'ן אייגיל טראגט מיר אונטער א טינט און פעדער און איך טהו אב אלסדינג וואס מע בעדארף, און אז עס קומט צום חתמ'נען שוויצט פלאטאן אנדרעיעוויטש נעביך שטארק ביז ער „ליינט דעם טאטען". נאכדעם געה איך מיט איהם צום דאקטאר ער זאל איהם בעטראכטען, איך נעם איין א דעראף, געב ארוים א קוויטאנציע—און דאס געשעפט איז געמאכט.

געקומען פאר נאכט אויף דער אכסניה פרייליך און געהייסען זיך קאכען וועטשערע רופט זיך אן צו מיר דער בעל־הבית פון דער אכסניה:

— וואס הערט זיך עפים ביי אייך?

— וואס זאל זיך הערען — זאג איך — עס הערט זיך אלסדינג וואס מע רעדט.

— מעג מען אייך — זאגט ער — אבגעבען מזל־טוב?

— וואס פאר א מזל־טוב? פרעג איך איהם.

— דאס געשעפטיל—זאגט ער — וואס איהר האט אבגעארבייט...

— וואסער געשעפטיל?—זאג איך און מאך זיך תמ'עוואטע.

— מיט'ן פריץ—מאכט ער צו מיר.

— מיט וואסער פריץ?

— מיט'ן גראבען פריץ.

— פון וואנען ווייסט איהר — זאג איך — אז איך האב געמאכט א געשעפטיל מיט א גראבען פריץ?

— ס'איז אזוי—זאגט ער—א פריץ, ווי איך בין א רביצין.

---

*) ווי סע שטעהט ביי אונז געשריבען, עני חשוב כמת, ארים איז ערגער ווי געשטארבען. דעריבער, גנעדיגער הערר, זאלט איהר זיך פערסעקורירען פונ'ם טוידט איבער הונדערט און צוואנציג יאהר אויף צעהנטויזענד.

צווישען פראנקרייך און טערקיי זענען די פראנצויזישע פאָדערונגען שטאַרק אויסגעוואַקסען. פאַר וואָס זאָל מען דען ניט אויסנוצען דעם שוואַכערען, ווען דאָס איז נור מעגליך? די פראַנצויזישע רעגירונג האָט זיך אפילו ניט אָבגעשטעלט פאַר די אומגערעכטיגקייט, וואָס זי בעגעהט, ווען פון איין זייט רודפ'ט זי די נלחים ביי זיך אין לאַנד און פון דער אַנדער זייט אונטערשטיצט זי זיי אין דער פרעמד און דינגט אויס פאַר זיי בעזונדערע רעכטע און לגאַטעס. חוץ די התחייבות, וואָס טערקיי האָט גענומען אויף זיך צו בעצאָהלען אלע פראַנצויזישע קרעדיטאָרען און צו בעפרידיגען די פראַנצויזישע פארט־געזעלשאַפט לויט פראַנקדייכס חשבונות און פאָדערונגען, האָט טערקיי נאָך אויך געמוזט איינשטימען אויף די דאָזיגע פאָדערונגען: 1) די איצטיגע פראַנצויזישע שולען אין טערקיי ווערען בעשטעטיגט פון דער טערקישער רעגירונג און בעפרייט פון אַלע אָבצאָהלונגען; 2) אַלע פראַנצויזישע שפיטעלער און קלויסטערס, וואָס געפינען זיך אין טערקיי, ווערען בעשטעטיגט און בעפרייט פון אַלע אָבצאָהלונגען; 3) די טערקישע רעגירונג ערלויבט צוריכט מאַכען, פערגרעסערען אָדער פון דאָס ניי אויפבויען די שולען, שפיטעלער און קלויסטערס, וואָס זענען חרוב געוואָרען אָדער צושעדיגט געוואָרען בעת די אונרוהען אין די יאָהרען 1894 און 1896 אין אַרמעניען און קאָנסטאַנטינאָפעל; 4) די טערקישע רעגירונג מאַכט אויך ערלייכטערונגען ביי דער גרינדונג פון נייע פראַנצויזישע אַנשטאַלטען.

שווער איז געוועזען טערקיי צו געבען איהר הסכם אויף די אַלע פאָדערונגען און נאָך שווערער פאַר איהר איז די ערנידריגונג, וואָס זי ליידט דורך דעם. עס קען מעהר פאַר קיינעם קיין ספק ניט זיין, אַז די דעמאָנסטראַציע פון דעם פראַנצויזישען פלאָט אין די טערקישע וואַסערן איז נור אַ אָנהויב פון נייע און גרעסערע אומגליקען פאַר טערקיי. דערווייל איז טערקיי אָבגעקומען מיט ווייניג שאָדען. די פראַנצויזישע רעגירונג האָט שוין געענטפערט, אַז אַזוי ווי דער סולטאַן האָט מסכים געווען אויף איהרע פאָדערונגען, קעהרען ווידער צוריק די פריעדליכע פערבינדונגען צווישען פאַריז און קאָנסטאַנטינאָפעל. דער אַדמיראַל קאַליאַר איז שוין אָבגעפאָהרען צוריק אַהיים און דער פראַנצויזישער געזאַנדטער קאָנסטאַן פאָהרט באַלד צוריק קיין טערקיי. זאָל דער שלום חאָטש בלייבען אויף לאַנג!

אין עסטרייכישען פאַרלאַמענט געהען די ויכוחים איבער'ן בודזשעט. די ויכוחים געהען ניט מיט דער גיכקייט און אָרדנונג, וועלכע מיר זעהען אין אַנדערע אייראָפעאישע פאַרלאַמענטען, אָבער דאָס אַליין, אַז עס קענען שוין געפיהרט ווערען ויכוחים איבער'ן בודזשעט, איז אין עסטרייך אַ גרויסער שריט פאָרויס. נאָך די אונאָרדענונגען און שטערונגען אין עסטרייכישען פאַרלאַמענט, וועלכע זענען געווען אין די לעצטע יאָהרען, קען מען מיט דער איצטיגער לאַגע זיין צופרידען. ווען מען פאָהרט אויף רעדער אין אַ שלעכטען ווינטער־דיגען וועג, שפרינגט דער וואַגען און טרייסעלט, אָבער ער קומט דאָך אַלץ נעהנטער צום ציעל אַזוי זעהען איצט אויס די ויכוחים, בעת פריהער האָט מען זיי געקענט פערגלייכען מיט אַ וואַגען, ביי וועלכען עס איז אַראָבגעפאַלען אין וועג אַ ראָד אָדער די אַקס האָט זיך צובראָכען.

ביי די ויכוחים ווערט, ווי עס איז גאַנץ נאַטירליך אין עסטרייך, אָפט בעריהרט די נאַציאָנאַלע פראַגע. די סאָציאַליסטען סטאַרען זיך

— וואָס זשע דען איז ער?

— אַ פיפערנאַטער! — מאַכט ער און צעלאַכט זיך און שפריצט מיר גלייך אין פנים אַריין.

„וואָס זאָל דאָס בעדייטען"? — טראַכט איך מיר און טרעט צו צו מיין בעל־הבית און הויב אָן טאַפּען ביי איהם ווערטער, וואָס מיינט ער דערמיט און וואָס בעדייט דאָס וואָרט „פיפערנאָטער" — ענטפערט די וואַנד? אַזוי ענטפערט ער, האָטש האַק איהם, חאָטש בראָק איהם!

— פון וואַנען זאָל איך וויסען? — זאָגט ער — און וואָס געהערען זיך אָן מיט מיר פרעמדע נעשעפטען? טשעפעט זיך אָב פון מיר, איך בין אַ יוד, וואָס קאַטאָרי איך האַלט פון ה ע ר ע ן און ז ע ה ע ן און ש ו ו י י נ ע ן.

די לעצטע דריי ווערטער ציהט ער אויס מיט אַ ניגון: הע—רען און זע—העןאון שוויי—גען...

„וויים איך, ס'איז עפּים אַ משוגענער יוד"! טראַכט איך מיר און לייג זיך שלאָפען; אם ירצה השם גאַנץ פריה וועל איך מיך דורכנעהן צו מיינע יונגע לייט און וועל זיי איבערגעבען דעם גאַנצען שמועס וואָס איך האָב דאָ געהאַט מיט'ן בעל־אכסניה.

אָבגעלייענט קריאת־שמע און אַנשלאָפען געוואָרען, חלומ'ט זיך מיר, אַז איך „ארבייט געשעפט". פריצים אַסך מיט גראָבע בייכער און מיט דיקע פיסליך שטעהן איבער מיר און וואַרטען איך זאָל זיי שוין אָבשטראָפירען, און קאָנען זיך נישט דערוואַרטען, מחמת איך בין פערנומען מיט געלד צעהלען, און געלד ליגט צעוואָרפען אויפ'ן טיש קופּעס ווייז. איך צעהל און צעהל און קאָן נישט איבערצעהלען. ביי דער זייט שטעהט דער בעל־אכסניה, קוקט ווי איך צעהל געלד און איז מיר מקנא. „הע־רען און זע־הען און שוויי־גען"! זאָג איך צו איהם מיט'ן אייגענעם ניגון וואָס ער מיר. ער ענטפערט נישט דאָס אַנדערע וואָרט. ער שטעהט און קוקט ווי איך צעהל געלד און איז מיר מקנא. „פיפערנאָטער"! טהו איך איהם אַ זאָג גלייך אין פנים אַריין—און ער ווערט פערשווינדען. אויף זיין אָרט וואַכסען אויס יודען אַסך אין טליתים און אין יאַרמעלקעס. אַלץ בעקאַנטע פנים'ער; איך וואָלט שווערען אַז ס'איז מאַזעפּעווקער יודען. אויך דאָס אָרט איז מיר בעקאַנט. יאָ ווי איך בין אַ יוד, ס'איז דאָס אַלטע מאַזעפּעווקער בית־המדרש! אָט איז אַפילו דער שוועהר. שטעהט אָנגעבויגען איבערען סטענדער און קוקט אויף מיר. אַלע קוקען אויף מיר. אַפילו אויבען, דורך די פענסטערליך פון דער ווייבערשער שול, קוקען אויף מיר ווייבער אַ סך. צווישען זיי דערקען איך מיין שיינה שיינדלין און עמיין שוויגער... „וואָס קוקען זיי עפּים אַלע אַזוי שטאַרק אויף מיר? וואָס האָבען זיי אויף מיר אַזעלכס דערזעהען"?... אויף דער בימה שטעהט רב מיכל דער שמש און זינגט און ציקעלט זיך: „פיפציג גילדען אום שישי! הונדערט נילדען אום שישי! פינף הונדערט נילדען אום שישי"!... אַהאַ! אַצינד פערשטעה איך שוין וואָס דער עולם קוקט אַזוי אויף מיר: מע וואַרט וואָס וועל אי ך געבען פאַר שישי. טהו איך אַ מאַך צום שמש: „טויזענד גילדען". טהוט רב מיכל אַ פּאַטש מיט דער האַנד איבערן חומש און זינגט אויס אויף אַ קעלבערן קול:

— טויזענד גילדען אום שישי!

און עס ווערט אַ רַעש, אַ הו־האַ: „געהערט?... רב מנחם מענדיל... טויזענד גילדען... שישי... או־וואַ"!... און נאָכ'ן רעש ווערט אַ פּאַטשעריי מיט אַ קלאַפּעריי: סטוק־סטוק! טראַך־טראַך!... איך חאַפּ זיך אויף און דערהער ווי עמיצער, קלאַפּט און טראַסקעט מיר אין דער טיר. מע לאָזט ניט רוהען — נאָר סדום און געגוג!... איך שפרונג אַראָב אַ נאַקעטער און עפען אויף די טיהר. עס קומט אַריין צו מיר „נאַטשאַלסטווע", נעמט צענויף אַלע מיינע פּאַפּירען, הייסט מיך איך זאָל זיך אָנטהון וואָס גיכער און מע פיהרט מיך אין חדר אַריין, אויף יענער זייט טיר בעגעגען איך מיין בעל־אכסניה, ער שטעהט אין ווייסע תחתונים און קראַצט זיך אונטערען אַרבע־כנפות. איך שטעל זיך אָב אויף אַ מינוט און טהו איהם אַ פרעג אין צי־טערניש:

— זאָגט מיר, איך בעט אייך, וואָס טהוט זיך דאָ? און וואוהין פיהרט מען מיך?

— הע־רען און זע־הען און שוויי־גען! — מאַכט ער צו מיר מיט'ן אייגענעם נוסח וואָס נעכטען . . . .

(ענדע קומט).

געוועהנליך אויסצומיידען די דאזיגע פראגע, אבער אין עסטרייך איז דאס ניט מעגליך, און דערום איז פאר אונז אינטערעסאנט די רעדע, וואס האט געהאלטען אין פארלאמענט ה. פערנערסטארפער, דער פיהרער פון די עסטרייכישע סאציאל־דעמאקראטען. פון זיין רעדע נעהמען מיר ארויס די פאלגענדע שטעלע: „איך מיר סאציאל־דעמאקראטען האבען קיין מאל ניט געלייקענט די וויכטינקייט פון דער נאציאנאלער פראגע און דערהויפט נאך פאר עסטרייך. איך זאג עס אלס דייטש און אלס נאציאנאל פיהלענדער דייטש. מיר פערשטעהען גאנץ גוט, ווען די טשעכען האלטען מלחמה פאר זייער נאציאן און שטרעבען צו א אייגענער מלוכה, דען א נאציאן אהן א לאנד קען אויף לאנג קיין קיום ניט האבען, אבער מיר פערשטעהען ניט, ווען זיי פיהרען די מלחמה אזוי, אז די דערגרייכונג פון צוועק ווערט גאנץ אונמעגליך. מיר אלע, חוץ די איינינע פון דער אלדייטשער פארטיי, ווייסען גאנץ גוט, אז עס איז אונמעגליך אין עסטרייך אויסצומעקען א גאנצע נאציאן. קיין פערשטענדינער מענש וועט ניט גלויבען אין די מעגליכקייט, אז די דייטשען זאלען קענען אין זיך אסימילירען די טשעכען אדער פערקעהרט. דערצו וואלט מען געדארפט נאר בעזונדערע נסים... אין א צייט ווען עס ענטשטעהען אומעטום נאציאנאלע בעוועגונגען, ווען עס שטעהען אויף צו א נאציאנאלען לעבען אפילו גאנץ קליינע אומות, ווען די שטארקע דייטשע מלוכה איז ניט אין שטאנד צו מאכען פאר דייטשען אפילו די הונדערט טויזענד דענען, וואס וואהנען ביי איהר, חאטש די דענען געהערען צום דייטשען שטאם, אין אזא צייט וויל מען נאך גלויבען, אז עס וועט מעגליך זיין צו מאכען פאר דייטשען פינף מיליאנען טשעכען?"... „ווי אזוי איז דאס מעגליך?" פרעגט דער רעדנער. ער ווייזט ווייטער אויף, אז אפילו די פערברייטונג פון דער רעגירונגס־שפראך קען נאך ניט אויסמעקען די נאציאנאלע געפיהלען. זיין אידעאל איז דערום פאר עסטרייך די גלייכע רעכטע פאר אלע איהרע נאציאנען.

אין חינא איז געשטארבען דער גרעסטער חינעזישער פאליטיקער, „דער חינעזישער ביסמארק", לי חון־טשאנג. ער שטאמט פון א ארימער און נידריגער פאמיליע. אין זיין קינדהייט האט ער געלעבט פון נדבות און דעם חסד פון זיינע קרובים, און נור זיך אליין, זיין אייגענער ארבייט און זיינע פעהיגקייטען האט ער צו פערדאנקען זיין גרויסע שטעלע. אויף דעם 20־טען יאהר פון זיין לעבען האט ער געקראגען א קליינע רעגירונגסשטעל, אבער ער איז גיך געשטיגען אלץ העכער און העכער, ביז ער איז געווארען וויצעקעניג און פיהרער פון דער חינעזישער פאליטיק. לי־חון־טשאנג איז געווען איינער פון די ווענינע חינעזער, וואס האט געוואלט פעסטער צוזאמענקניפען חינא מיט אייראפא. ער איז געוועזן פאר די פערברייטונג פון אייראפעאישער בילדונג און האט דערום מלחמה געפיהרט מיט די פערפינסטערטע חינעזער, וועלכע האבען איהם שטענדיג גערודפ׳ט. די צאהל פון זיינע שונאים איז געווען זעהר גרויס, ער האט אבער ריכטיג אליין געזאגט פון זיך: „וואס גרעסער דער בוים איז, איז אלץ גרעסער זיין שאטען, און וואס גרעסער דער מענש איז, איז אלץ מעהר די צאהל פון זיינע שונאים". לי־חון־טשאנג איז די לעצטע

די חַשְׁמוֹנָאִים.

(פארטזעטצונג).

אונזערע א גאנצע קאמפאניע בחורים זענען געקומען אין גארטען אויף דעם פרייען פלאטץ, וועלכער איז בעשטימט צום שפיעל און טאנץ, און זעהענדיג די אלע מיידליך צוזאמען, האב איך אין אנהויב קיינע פון זיי דערקענט, דען זיי האבען אויסגעזעהן גלייך איינע אויף די אנדערע. אבער באלד איז שושנה פון דער שענער געזעלשאפט צו אונז ארויס, האט אונז פריינדליך בעגריסט און אונז איינגעלאדען טהייל צו נעהמען אן זייער אונשולדיגע שפיעל. זי האט געשיינט ווי דער מארגענשטערן אונטער די איבריגע הימעלס־ליכטער. מיר האבען אנגענומען איהר איינלאדונג מיט פערגניגען, מען האט זיך אויסגעשטעלט אין צוויי ציילען אויף צוואנציג טריט ווייט פון איינאנדער. אויף איין זייט די פריילינס, אויף דער אנדער זייט די בחורים. די דיענער האבען געבראכט לעדערנע לייכטע, אינוועניג מיט פוך אנגעשטאפטע באלען. יעדער פון די בחורים האט כסדר דעם באל געווארפען אין דער הויך, געציעלט, ער זאל אריבערפאלען צו דעם מיידיל, וואס שטעהט אנטקעגען איהם. דאס מיידיל דארף עס חאפען אין לופט, און איבערווארפען צו דעם בחור, וועלכער עס געפעלט איהר; ער ווידער צו דעם מיידיל, וועלכע עס געפעלט איהם — אזוי ווערט געמאכט די ערשטע בעקאנטשאפט. ווער אבער עס מאכט א פעהלער אין ווארפען אדער אין חאפען דעם באל, ווערט אויסגעלאכט, און ער קריגט נאך דערצו א קליינעם פסק פון די יונגע לייט, וועלכע האבען זיך אין דעם שפיעל מעהר אויסגעצייכענט פון אנדערע.

אז מיר האבען זיך אביסיל אויסגערוהט, האבען מיר זיך אלע נעשטעלט אין א קרייז, יעדער מאנסביל אויף א איל ווייט פון דער מיידיל מיט וועלכער ער האט געמאכט בעקאנטשאפט — און עס הויבט זיך א איין נייעם שפיעל מיט דעם ר י י ף. דאס שפיעל בעשטעהט אין דעם: יעדער הערר און יעדע דאמע נעמט אין האנד א קליין שטעקיל, איינער בעקומט אויף זיין שטעקיל א הילצערנעם לייכטעם רייפיל, ארומגעוויקעלט מיט בלעטער און בלומען. דאס רייפיל ווארפט ער אין דער הויך, און ציעלט עס זאל פאלען עטוואס רעכטס, דאס נעהנטסטע פריילין מוז דאס פאלענדע רייפיל ארויפחאפען אויף איהר שטעקיל, און באלד עס אריבערווארפען צו איהר שכן רעכטס, ער דארף עס אויפחאפען אויף זיין שטעקיל און ווייטער ווארפען. אזוי וואנדעלט דאס רייפיל אין גאנצען קרייז. ווער אבער עס מאכט א פעהלער, ווערט ווידער בעשטראפט.

איך בין זיך מודה ומתודה, דאס וויל איך האב געהאט צו מיין רעכטער זייט די שענע שושנה, בין איך צומישט געוועזען און פיעל פעהלער געמאכט. מיט איהר איז געווען אויך דאסזעלבע; איך האב שלעכט געווארפען און זי האט דאס רייפיל שלעכט געחאפט. מיר ביידע זינדיגע נשמות זענען דערום פערמשפט געווארען צום שפיעל פון דעם שפערבער און דער ט ו י ב. ווי בעוואוסט איז דער שפערבער א רויבערישער פויגעל, די טויבען זענען פון איהם אין גרויס סכנה און מוזען זיך פאר איהם זעהר היטען. ביי דעם דאזיגען שפיעל מוזען זיך אלע הערען און דאמען שטעלען אין איין קרייז, זיך נעהמען פאר די הענד און האלטען זיי הויך אויפגעהויבען, די געזיכטער געקעהרט צו דרויסען. אין מיטען קרייז שטעהט דאס מיידיל, וואס שטעלט פאר די טויב, פון דרויסען שטעהט דער בחור וואס שטעלט פאר דעם ש פ ע ר ב ע ר. נון זוכט דער שפערבער דורכצולויפען דורך איין פאר אויפגעהויבענע הענד, זיך אריינצוחאפען אין דעם קרייז און צו חאפען די טויב. אבער די הענד לאזען זיך פלינק אראב און פערשטעלען איהם דעם וועג. און אזוי דרעהט זיך דער שפערבער אזוי לאנג, ביז ער געפינט א פאר, וואס האט זיך פערטראכט, און ער לויפט דורך, קוים בעמערקט עס די טויב, לויפט זי געשווינד ארויס פון קרייז, און ביז דער שפערבער חאפט זי, לויפט זי צוריק איין אין קרייז, און דער וועג איז שוין ווידער פאר׳ן שפערבער פערשטעלט. און אזוי יאגען זיי זיך אזוי לאנג ביז דער שפערבער חאפט די טויב — דאן ווערט דיזעלבע שטראף אויפגעלעגט אויף דאס פאר, וואס האט דעם לעצטען פעהלער געמאכט און דורכגעלאזען דעם שפערבער.

ביי די שפיעלען ווערען די פארען בעקאנט, בעפריינדעט, און ווען זיי געפעלען זיך ביידע שטארק און בעקומען זיך ליעב, ווערט דער שידוך געשלאסען, די עלטערן בענשען דאס פאר און עס ווערט דערויס א חתונה, כשר און עהרליך, יודישליך און שען פאר גאט און פאר לייטען.

יאהרען געשטאנען ווייט פון קעניגליכען הויף, אבער ביי דער מלחמה מיט אייראפא איז ער ווידער ארויסגעטרעטען און האט זיך געסטארעט צו העלפען זיין פאטערלאנד אין דער שווערער צייט. ער האט זיך געסטארעט פון איין זייט וייכער צו מאכער די אייראפעער און פון דער אנדער זייט נאכגיביגער צו מאכען דעם קייזערליכען הויף. די אייראפעער האבען אלע בעוואונדערט זיין דיפלאמאטישע געניטקייט און קלונהייט.

י. ל.

דער 5-טער קאנגרעס.

דער קאנגרעס פון דער ציוניסטישער יוגענד וועט זיין ניט אין גענף (ווי מיר האבען פריהער מודיע געווען), נאר אין באזעל. דער קאנגרעס פון די יונגע ציוניסטען וועט זיך אנהויבען דעם 18-טען דעצעמבער.

*

ה׳ ד״ר דוד פארבשטיין (אויס צוריך) לעגט פאר, אז אויף דעם קאנגרעס זאל אויסגעקליבען ווערען א קאמיסיע פון שפראכקענער, וועלכע זאלען טהייל נעהמען אין דער ארבייט פון בן-יהודה ביי דער פערפאסונג פון א העברעאישען ווערטערבוך.

*

נאך דעם קאנגרעס, מאנטאג דעם 30-סטען דעצעמבער, וועט זיין אין באזעל די פיערטע פערזאמלונג פון די אקציאנערען פון דער יודישער קאלאניאלבאנק.

*

אין א גאנצען גאנג ארטיקלען אין „הצפירה“ איבער די יודישע קאלאניאלבאנק ווייזט ה׳ סאקאלאוו אויף, וואס די באנק זאל טהון און ווי נייטהיג עס איז, אז די באנק זאל איצט שוין אנהויבען פיהרען געשעפטען, ניט ווארטענדיג אויף גרעסערע קאפיטאלען. ער לעגט פאר, אז די באנק זאל זיך פערנעהמען מיט געוועהנליכע באנק-אפעראציעס און אז זי זאל אויסער דעם זיך שטעלען צום צוועק צו שטיצען יודישע ארבייט אין אלע גלות-לענדער. ער מיינט, אז נור דורך איהר ארבייט, וועט די באנק צוציהען צו זיך נייע אקציאנערען און קריגען די מעגליכקייט צו פעופולען איהר קאפיטאל.

*

דאס רעפעראט איבער ארגאניזאציאן וועט האלטען אויף דעם קאנגרעס ד״ר הערצל.

די ראיאן-אסיפה אין קאמעניטץ-פאדאלסק.

די ראיאן-אסיפה פון קאמעניטץ-פאדאלסק האט זיך געעפענט דעם 2-טען אקטאבער מיט דער ערלויבניש פון דער פאליציי. די קאנפערענץ האט געדויערט $3\frac{1}{2}$ טאג. די נאכט-זיצונגען האבען זיך פערצויגען ביז 1—2 א זייגער, און דאך זענען ניט בעריהרט געווארען פיעל פראגען, וועלכע זענען געשטאנען אויפ׳ן סדר-היום, ווי צום ביישפיעל די וויכטיגע פראגע איבער די אסיפה פון די רוסישע דעלעגאטען פאר׳ן קאנגרעס, א פראגע וועלכע האט פערנומען אלע אנדערע ראיאן-אסיפות.

ביי דער ליעבער אנגענעהמער שטראף, האב איך נאטירליך אלע מיהע אנגעווענדעט צו חאפען מיין טויב. עס איז מיר אויך געלונגען, פלוצלינג צו טהון א שפרונג אין דער זייט און דורכצולויפען דורך איין פאר, וואס האט זיך דערויף גאר ניט געריכט. שושנה אבער, אנשטאט גלייך ארויסצולויפען פון קרייז איז זיך רוהיג און מיט א פריינדליכען שמייכעל געבליבען אויף איהר ארט, און ווי איך בין צו איהר צוגעלאפען, האט זי מיך ביי דער האנד גענומען און ליעבליך אנגעקוקט. יענעם אונפארויכטיגע פאר, איז גלייך בעשטראפט געווארען אונזערע ראליע איבער צונעהמען, און מיר ביידע זענען ארויס פון קרייז, אום צוזאמען צו שפאציערען אין די אלעען פון גארטען.

איין אנגענעהמעס ציטערן נעמט דורך אלע מיינע גליעדער, איך ווער צומישט און קען קייןווארט ארויסרעדען. אויך זי איז אין אנהויב זעהר צומישט געווען, אבער דאך ערמוטהיגט זי זיך איבער איהר שטורמענדעם געמיטה, און מיט אראבגעלאזענע אויגען זאגט זי צו מיר:

„וואס וועט זיך מיט דער טויב, וואס האט זיך פרייוויליג איבערגעגעבען צום שפערבער, בשעת ער האט געוואלט זי חאפען?“.

— יעדער פויגעל זוכט זיין פאר — ענטפער איך מיט א קלאפעניש אין הארצען — דאס איז ניט קיין שפערבער, נאר אויך איין טויב, וואס וואלט גערן טהון וועלען... ווינשען... פערלאנגען...

בעמערקענדיג מיין צומישטהייט, האט זי גלייך איבערגעביטען אונזער געשפרעך און האט אנגעהויבען צו רעדען וועגען די העלעניסטען, די טרפה׳נע פויגעל, וואס האבען זיך ביי אונז פערפלארזעט, וואס זענען איהר אזוי פערהאסט, זי קען זייערע נעמען ניט הערען. דא קומט זי צו רעדען וועגען פרינען, איהר געוועזענער נעהנטסטער פריינדין, וועלכע איז איצט אזוי פערפיהרט געווארען און פיהרט איצט איין הפקר-לעבען, זי וויל דערום מעהר פון דער מופקרת ניט וויסען, און זי טאר מעהר אויף איהר שוועל ניט קומען. ביי דער געלעגענהייט דערמאנט זי זיך אן מיין ויכוח מיט דעם גריכישען קאמאנדאנטען, מאכט מיר דערפאר קאמפלימענטען, און אזוי רעדענדיג איז זי ארויפגעקומען אויף די פראגע, וועלכע פון די אלע פרייליינס האט היינט געוואונען מיין הארץ. ווייל זי האט זיך נישט געטרויט מיט מיר גאנץ אפען צו רעדען, האב איך זיך בענוגענט מיט אנצו-הערעניש, געזוכט פאעטישע געדאנקען און אויסדריקע, און איהר געגעבען צו פערשטעהן, דאס די וואס איז מיר היינט געפעלען, האט שוין לאנג מיין הארץ אין ליעבע געוואונען.

פלוצלינג האבען מיר דערהערט א רעש׳דיג אויפשפיעל פון דער מוזיק — אלס סיגנאל דאס די עלטעסטע פון ציון זענען אנגעקומען אין גארטען, און דאס עס וועלען באלד געשלאסען ווערען די שידוכים פון היינט. מיר זענען רוהיג אויף אונזער ארט געבליבען שטעהן, דען דאס געשפרעך איז אונז געווען זעהר אינטערעסאנט. מיר האבען ביידע געפיהלט, דאס מיר וועלען באלד קומען צום רעכטען ציעל — זיך צו ענטדעקען אין אפענער הייסער ליעבע. מיט איין מאל האבען די מוזיקאנטען אנגעהויבען צו שטימען זייערע אינסטרומענטען אום עטוואס ערנסטעס אויפצושפיעלען, און אונטער דעם צויבערפאלען פלייטענשפיעל פון אונזער נאציאנאלע מעלאדיע, וועלכע האט זיך ווי א פייעריגער שטראם ערגאסען איבער אלע גליעדער, האבען די מיידליך אלע אין כאר געזונגען:

קומט אהער, אהער בחורים!
קלויבט אייך, קלויבט אייך כלה׳ס... אבער
קוקט ניט נור אויף אונזער יוגענד,
וועהלט ניט נור אליין די שענהייט.

ווייל די יוגענד וועט פערבליהען
און פערגעהען וועט די שענהייט;
בלייבען וועלען גוטע זיטען,
בליהען אייביג וועט די טוגענד,

גוטע זיטען, טיעפע ליעבע,
פיינע עדעלע געפיהלען
דאס איז אונזער גרעסטער רייכטהום,
דאס איז אונזער בעסט פערמעגען. *)

---

*) פרוג: „ליעדער און געדאנקען“, 145.

מיט וואָס־זשע אייגענטליך האָט זיך די קאָנפערענץ בעשעפ־טיגט? קורץ קאָן מען ענטפערען: מ י ט א י נ ע ר ל י כ ע ר אָ ר ג אַ נ י ז אַ צ י אָ ן.

געוועזען זענען 12 שטעדט (קישינעוו, האריעוו, בענדער, בריטשאַן, קאָלאָניע מארקולעשט; קאַמעניץ־פּאָד., זוואניטץ, קופּין, דינאוויץ, לאנסקארינען, באנאפאל, האָרינען.) פערטרעטען דורך 38 דעלעגאַטען, צווישען זיי 5 דעלעגאַטקעס. 4 קאָרעספּאָנדענטען זע־נען פון 2 אָדעסער צייטונגען, פון „בודושטשנאסט" און פון „יוד". דאָס ביוראָ איז בעשטאַנען פון פּרעזידענטען ד"ר בענדערסקי, עהרען־פּרעזידענטען ד"ר כהן־בערנשטיין, פון 2 וויצע פּרעזידענטען: שענקין און שלייפער; פון 2 סעקרעטאַרען פאַר העברעאיש, 2 סעקרעטאַרען פאַר רוסיש.

די דאָזיגע ראַיאָן־אַסיפה האָט זיך אויסגעצייכענט פון אלע אונזערע פריהערדיגע ראַיאָן־אַסיפות און אויך אֶפשר פון די איבריגע ראַיאָן-אַסיפות מיט דעם, וואָס י ע ד ע ר דעלעגאַט האָט געמוזט אָב־געבען, שריפטליך אָדער מינדליך. אַ דין וחשבון פון זיין פעריין. אויף דעם אופן האָבען מיר בעקומען אַ קלאָרעס בילד פון דער ציור־ניסטישער אַרבייט אין די פערטרעטענע שטעדט און שטעדטליך. אַ אַלגעמיינעס בילד פון דעם ג אַ נ צ ע ן ר אַ י אָ ן האָט אונז נעגעבען, אָדער אייגענטליך ג ע ז אָ ל ט געבען ד"ר בענדערסקי. איך זאָג ג ע ־ ז אָ ל ט געבען, דען צום בעדויערען זענען נאָך פיעל פון אונזערע פעריינען פשוט ניט בעקאַנט מיט דעם אַלֶף־בֵּית פון דער אָרגאַניזאַציאָן און זיי רעכענען כלל פיר אַ מין לוקסוס צו קאָרעספּאָנדירען מיט'ן ראַיאָן־אויסגעקליבענעם. אַנדערע פעריינען זענען, ווי עס ווייזט אויס, ניט מעהר ווי אויפ'ן פּאַפּיער, דען אַנדערש קאָן מען זיך ניט פאָר־שטעלען, ווי פון 160 פעריינען (32 דאָס יאָהר געגרינדעט), וועלכע זענען פאַראַן אין אונזער ראַיאָן, האָבען קוים 29 (פון זיי 4 פרויען־פעריינען) צונעשטעלט מעהר אָדער וועניגער מאַטעריאַל צום אַלגע־מיינעם בעריכט.

פון די דאָזיגע 29 זענען 4 אייגענטליך קיינע אָרגאַניזירטע חברות, דען זיי בעשטעהען בלויז אויס שקל־צאָהלערס, ד. ה. דער שקל איז דאָס איינציגע בינדע־גליעד פון „חברות". 9 חברות האָבען דאָס יאָהר זיך ווייטער ענטוויקעלט; 7 שטעהען אייף איין אָרט; 6 האָבען געמאַכט אַ שריט צוריק. די מיטגליעדער זענען דאָס רוב מיטלערע בעלי־בתים, קרעמערס, בעלי־מלאָכות און אַרבייטער. אין 20 אגודות נעהמען די לעהרער אַ גרויסען אַנטהייל. אין משך פון יאָהר האבען אַלע 29 חברות אָבגעהאַלטען 101 אַסיפה, פון זיי 42 פאָלקס־פערזאַמלונגען מיט אַגיטאַציאָנס־צוועקען. 19 חברות אבאָני־רען צייטונגען; 5—האָבען געגרינדעט תלמוד־תורה'ס; 16—ביבליאָ־טהעקען. מיט קהל־זאַכען בעשעפטיגען זיך פיעל — 8 חברות; צו־ביסליך — 9 חברות. שקלים־ביכליך האָבען פערלאַנגט 63 חברות. שקלים זענען ד ע ר ו ו י י ל איינגעלאָפען $1287,_{50}$ רובל (95 ר. פון פערגאַנגענעם יאָהר), אויף רייזע־הוצאות פאַר די מורשים — $123,_{87}$ רובל. בריעף האָט דר. בענדערסקי צושיקט 542, ערהאַלטען פון די חברות - 354.—דורך פערשיעדענע סבות האָט דער מורשה 10 חדשים ניט געקענט נענוג אַרבייטען. דער הונגער און איבערהופּט דער שלעכ־

גלייך דערויף לאָזט זיך הערען אַ סאָלאָ, וועלכע זינגט יעדעס איינ־צעלנע מיידיל:

קום זשע בחור אַהער, אַהער.
קלויב זיך דאָ אויס, דו יונגער הערר!
בעדענק אָבער וואָס צו קלויבען
אום מיט איהר אין גליק פערבלייבען.

דאָס ליעד האָט אונז זעהר גערירהט. ניט ווילענדיג האָבען זיך אונ־זערע הענד אָנגעריהרט און ווי איך האָב דעם לעטצען פערז דערהערט, האָב איך נישט געקאָנט מעהר רוהיג בלייבען, און איך האָב אויסגערופען:

„אַך, ווען איך וואָלט האָבען דאָס גליק, די דאָזיגע ווערטער צו הערען פון מיין הייסגעליעבטער, וועלכע איז די שענסטע פון אלע!"

איבער שושנה'ס פּנים האָט זיך צונאָסען אַ ליעבליכער שמייכעל, און מיר אַנקוקענדיג מיט איהרע שענע אויגען, האָט זי אָנגעהויבען שטיל צו־זינגען:

קוקט ניט נור אויף אונזער יוגענד,
וועהלט ניט נור אַליין די שענהייט,
ווייל די יוגענד וועט [illegible],
און פערגעהען וועט די [illegible]...

איך אָבער האָב מיט התלַהבות אויסגערופען:

„ווי זאָל איך שווייגען פון איהר יוגענד, פון איהר שענהייט, ווען איך זעה, זי איז ד אָ ך די יונגסטע און שענסטע פון אלע! און ווען דען איהר יוגענד און שענהייט איהרע איינציגע מַעלות? זאָל איך פרעגען אויף יחוס? איז דאָך דיין פאָטער דער גרעסטער, דער אַנגעזעהענסטער מאַן אין ירושלים! זאָל איך פרעגען אויף טוגענד, זיטען, פיינע געפיהלען? ווער ווייס נאָך אַזוי ווי איך אַלע דיינע גוטע מעלות, דיין עהרליכקייט, פרומקייט, דיין ליעבע צו גאָט און טרייקייט צו זיין פאָלק, צו אונזער אֱמוּנָה און צו אַלעם וואָס יודיש איז!"

„דו לויבסט מיר צו פיעל, גאָר ניט נאָך מיין ווערטה — ענטפערט שושנה מיט חן—נאָר דאָס איז די טבע פון אייך, מענער: אַלעם צו בערעכע־נען, אַפילו אין אייער ליעבע זוכט איהר אויך דעם סך־הכל אַרויסצוגע־פינען. מיר פרויען זענען שוין גאַנץ אַנדערש; איך האָב ניט נאכגעפרעגט, ווער און וואָס דו ביסט, ווען דו ביסט מיר פּערזענליך ליעב געוואָרען"...

„אַ גרויסען דאַנק צו גאָט, דאָס איך האָב זוכה געווען דאָס פון דיר צו הערען!"

„און מיין ליעבע האָב איך גאָר ניט פיעל בּסוד געהאַלטען — זאָגט מיר שושנה ווייטער — איך האָב עס גלייך פערטרויט מיין גוטער מוטער, זי האָט עס איבערגעגעבען מיין טהייערן פאָטער, און ביידע זענען דערמיט צו־פריעדען, ווייל דו ביסט זיי שוין פון לאַנג געפעלען. זיי האָבען זיך גאָר קיין בעסערן איידעם ניט געוואונשען. איצט אַלזאָ בלייבט אונז נור איבער, צו זיי צו געהען און בעטען זיי זאָלען אונז בענשען. זיי זיטצען איצט צווישען די זקנים, וואָס האָבען זיך פערזאַמעלט צו בענשען די נייע שידוכים אין גאָט'ס נאָמען. געהען מיר צו זיי, עס איז איצט די רעכטע צייט אונזערן זיווג צו הייליגען אין א גוטע מזל'דיגע שָעה, און פון גאָט און לייטען גע־בענשט צו ווערען".

האַלטענדיג זיך פאַר די הענד, זענען מיר אַרוים פון דער אַלעע און געקומען צו דער גרויסער אַלטאַנע (סוכה). דאָרט זענען געווען [illegible]טעסטע פיהרער פון ירושלים: אונזערע גרויסע לעהרער, די ביידע יוסי'ס, דער אַלטער כהן אֶלעזַר בן חרסום, זיין איידים רציק, חוניו דער כהן גדול, דער אַלטער כהן מתתיהו חשמונאי מיט זיינע דריי עלטערע זיהן, הורקנוס, רציק'ס שוואַגער, און שמעון, דער אינטענדאַנט פון בית־המקדש. דאָרט איז אויך געווען חנה, רציק'ס פרוי, שושנה'ס מוטער, מיט איהר יונגערער שוועסטער שלומית, הורקנוס פרוי. ביידע פרויען האָבען געווירטשאַפטעט מיט דער הילף פון פיעל דיענער, צו גרייטען די טישען און צו טראַקטירען מיט אַל דאָס גוטס, וואָס זיי האָבען פאַר זיי אָנגעגרייט צו דעם הערליכען טאָג.

(פאָרטזעטצונג קומט).

א. ש. פ ר י ע ד ב ע ר ג.

טער עקאָנאָמישער צושטאנד אין לעצטען יאָהר האבען אויך זייער חלק בייגעטראָגען די ציוניסטישע ארבייט צו שטערען.

די דאַטען און ציפערען, וועלכע די דעלעגאַטען ברייגגען אין זייערע איינצעל־בעריכטען, גלייכען זיך כמעט אויס מיט'ן אַלגעמיינעם בעריכט, דען דאָס רוב פון יענע 29 טהעטיגע חברות — אויב ניט אַלע—זענען דאָך טאַקי דאָ פערטרעטען.

די דעלעגאַטען זיצען מיט אַראָבגעבויגטע קעפּ. עס הערט זיך דאָ און דאָרט אַ בראַוואָ—פּלעסקעריי, אָבער נור אויף אַ קורצע צייט ווי מיט אַ כיון, אַז די שווערע לאַסט, וועלכע ליגט אויף יעדענס ברוסט, זאָל נאָך שווערער פּרעסען. עפּיס פיהלט יעדער אַ מין שוועי־רע שולד אויף זיך... כמעט אַלע דעלעגאַטען האָבען תשעה־באָב־בעריכטען פאָרגעטראָגען. מען פיהלט, אַז מען האָט גאָר ניט געטהון און מען שעמט זיך פאַר זיך אַליין. פון דער אַנדערער זייט פיהלט מען ווידער, אַז דאָס וואָס מען האָט שוין יאָ געטהון, האָט עפּיס קיין ממשות ניט. עפּיס פעהלט יעדען. דאָס רוב דעלעגאַטען זענען קיינע „דיפּלאמירטע", נאר פּשוט'ע מענשען פון פאָלק, אַ שטיק פאָלק אַליין, און אָט זיי פיהלען, ווי זיי מוזען אַ אַנדער וועג איינשלאָ־גען אין זייער ווייטערדיגער אַרבייט, און אַז דער אַנדערער וועג איז דאָס, וואס מען רופט די דערווייטערונג פון דעם ציוניסטישען פּראָ־גראַם. נאָר דורך געוויסע אורזאַכען האַט מען בעשלאָסען די ווירט־שאַפטליכע אַרבייט ניט אויפצונעהמען אין אַ אָפּיציעלען פּראָ־גראַם, דערפאַר אָבער האָבען אַלע (אויסער 2) זיך אויסגעשפּראָכען פאַר די דערווייטערונג פון דעם פּראָגראַם. עס איז אויך בעשלאָסען געוואָרען צו גרינדען פאָלקס־פעריינען. דאָס יודישע פאָלק הויבט אָן איינצוזעהען, אַז אויף זיין אינטעליגענץ קאָן עס זיך ניט פערלאָזען; די ציוניסטישע אינטעליגענץ האָט ביז איצט אויך זעהר וועניג ער־פילט איהר התחייבות צום פאָלק. דאָס יודישע פאָלק וועט זיך אַליין אָרגאַניזירען און מיט דער מאַכט פון איהר געזונדטער שטאַר־קער אָרגאַניזאַציאָן וועט זי מיט געוואַלד צו זיך צוציהען די „העכערע", „געבילדעטע" קלאַסען. די ווירקונג וועט זיין פון אונטען—אַרויף און ניט פון אויבען—אַראָב.

* * *

אונזער ראַיאָן האָט זיך אָרגאַניזירט נאך פאָלגענדען פּלאַן: פאַר בעסאַראַביען-פּאָדאָליען איין פערטרעטער פון אַקציאָנס־קאָמי־טעט; אונטער איהם 2 מורשים, וועלכע זאָלען אויך ווען נייטהיג איהם פערטרעטען אין אַקציאָנס־קאָמיטעט. דאַן פאַר יעדע גובערניע צו 6 חברים, וועלכע וועלען פערטרעטען די אויעזדען. ענדליך איין פרוי פאַר דעם גאַנצען ראַיאָן, וועלכע האָט זיך נור צו בעשעפטיגען מיט די פרויען־פעריינען, זוכען מיטלען ווי צוציהען פרויען צום ציוניזם א. ד. ג. ווי מיר איז בעקאַנט, איז דאָס די ערשטע פּראָבע אין רוסלאַנד איבערצוגעבען אַ פרוי די הנהגה פון דער ארגאַניזאציאָן. עס וואָלט ווירקליך שוין צייט געוועזען, אַז אונזערע פרויען און טעכטער, וועלכע קענען אָפט פיעל מעהר צייט אָבגעבען פאַר'ן ציוניזם, אַז זיי זאָלען ווידער אָנהויבען צו שפּיעלען די ראָלע פון דער אַמאָלינער היסטאָרישער יודישער פרוי.

מיר ווילען האָפען, אַז אונזער ראַיאָן וועט אין דער דאָזיגער הינזיכט זיך בעווייזען אַלס מוסטער, ווי אויך אין דער הינזיכט פון דער אָרגאַניזאַציאָן, וועלכע זעהט אויס, ווענינגסטענס אויפ'ן פּאַפּיר, זעהר שען.

ווייטערע החלטות:

דאָס פּאָסט־בורא זאָל בלייבען ווי ביז איצט אָהן שום אינערליכע פערענדערונגען. די „בריעף" זאָלען ערשיינען (געדרוקט אויף דער שרייב־מאַשין) אין רוסיש און אין יודיש אויפ'ן אָרט פון העברעאיש. (דער דאָזיגער פּונקט האָט דאָס בלוט אַביסיל הייס געמאַכט. אַלע האָבען זיך אָבער איינפערשטאַנדען ערקלערט מיט'ן שרייבער פון דיעזען בעריכט, אַז די „בריעף" בעצוועקען ניט די פערברייטונג פון דער העברעאישער ליטעראַטור— דערצו זענען דא אַנדערע מיטלען און וועגען—נאר זיי מוזען דיענען צור פערברייטונג פונם ציוניזם). צו פערלאַנגען פון כהן־בערנשטיין בלייבען אויף זיין פּאָסטען.

די פריהערדיגע צאָהל מיטגליעדער פון אַקציאָנס־קאָמיטעט זאָל אין רוסלאַנד ניט פערקלענערט ווערען (נגען דעם אַנטראַג פון כהן־בערנשטיין).

די קינדער־ערציהונג זאָל מען דער „חברה מפיצי־השכלה" ניט איבערגעבען (נגען אַנטראַג פון ד"ר נעסטיראָווסקי).

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציאָן זאָל צוזאַמענרופען לעהרער־אַסיפות.

די באַנק. מען זאָל זיך סטאַרען מבטל זיין די 2 §, וועלכע שרייבען פאַר, אַז אַ דירעקטאָר מוז האָבען 500 אַקציעס און אַז ניט די אַקציאָנערען, נאר די אַקציעס האָבען דאָס שטימרעכט אַזוי, אַז עס קומט אויס, דאָס אַ אַקציאנער וואָס האָט מעהר אַקציעס האָט מעהר שטימען. צו גרינדען אַקציען־קלובס, כדי צו פערגרינגע־רען דעם פערקויף פון די אַקציען.

* * *

וויבאָרעס: „מורשה פון ראַיאָן" ד"ר בענדערסקי. „מורשים פון גובערניעס": שענקין און שלייפער. „מורשים פון אויעז־דען": באַרסוצקי (קישינעוו, האַריעוו), באַרדשעווסקי (בראַצלאוו, יאמפּול), אַלטמאַן און נודעלמאַן (קאַמעניעץ־פּאָד. מאָהילעוו־פּאָד. הוליהופּול, סאראקי און הייסען), בערליאַנד (לעטיטשוב, ליטין), כ"ץ (חאָטין, בעלץ), ד"ר חראַמוי (פּראסקו־ראוו), לערנער (באַלטא), קאַרדונסקי (וויניצא), יוסף בלאַנק (אישיצע), כּכּם (אַקערמאַן, איזמאיל), ליוושיץ (בענדערי). פיר די פרויען־פעריינען: מאַדאַם שענקין פון באַלטא.

* * *

שבת נאָך דער ראַיאָן־אַסיפה האָבען אין די בתי־מדרשים פאַר אַ גרויס פּובליקום גערעדט דר. כהן־בערנשטיין, שענקין און באַרדשעווסקי. שבת אויף דער נאַכט אויפ'ן באַנקעט, וועלכען די קאַמעניצער ציוניסטען האָבען געמאַכט לכבוד די דעלעגאַטען, האָט מען ביז 4 ביי נאַכט ניט אויפגעהערט צו רעדען. דאָס קומענדע יאָהר וועט בעווייזען, צי זענען מיר טאַקי פעהיג נור צום רעדען, ווי אונזערע נעגנער מיינען, אָדער צי זענען מיר אויך בכח עפּיס, חאָטש עפּיס צו טהון.

לאָמיר האָפען אויף דאָס צווייטע.

י. וואָרטסמאַן.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

אַלטע און יונגע. דער אַלטער קאַנטשיק. מען לאָזט ניט שלאָפען. „זשידי" און „יודישע לעהרער".

אוי די אַלטע, די אַלטע לייט! אייביג זענען זיי ניט צופרידען, קיין זאַך געפעלט זיי ניט, וואָס די יונגע לייט, דער נייער דור טהוט. די

אלטע לעהרער געפעלט ניט ווי די נייע לערנען, אלטע שריפטשטעלער געפעלט ניט ווי די נייע שרייבען, אלטע ראבינער זענען ניט צופרידען מיט די היינטיגע ראבינער, די טאטעס זענען ניט צופרידען מיט די קינדער — קורץ די אלטע קריגען זיך שטענדיג מיט די יונגע און פערלאנגען, אז אלעס זאל זיך טהון און געפיהרט ווערען ווי זיי ווילען, מיט זייער אלטען שכל, לויט זייער פיעליעהריגער פראקטיקע, רוהיג, שטיל, ניט לויפענדיג, ניט איילענדיג, נאר בעטראכט, קריכענדיג אדער שטעהענדיג אויף איין ארט, קיין איינציגער טריט פארויס, טוידט, אלט און פערשימעלט זאל זיין אומעטום ווי די אלטקייט אליין.

די יונגע אבער פערמאגען מעהר הארץ, מעהר לעבען און אין אלעס, וואס זיי טהון, טראגען זיי אריין פרישע און נייע קרעפטען.

דאס אלעס קענען ניט ליידען די אלטע, און זיי שרייען אויף די יונגע:

— שטילער, יונגע שקצים! מען קען דאך גאר פון אייך ניט לעבען, שטענדיג שרייט איהר, שטענדיג פילדערט איהר, א מינוט קענט איהר ניט איינזיצען רוהיג, מען זאל קענען רוהיג שלאפען.

די יונגע טענה'ן און בעטען זיך:

— שלאפט אייך, אלטע לייט, רוהיג געזונדערהייט, נאר לאזט אונז לעבען, צווינגט אונז ניט צו שלאפען גלייך מיט אייך, מיר ווילען לעבען.

נאר ווען יונגע לעבען איז ניט מעגליך, אז די אלטע זאלען קענען שלאפען, און זיי הערען דערום ניט אויף אייביג צו ווארטשען.

אזא געשיכטע צווישען אלטע מיט יונגע קומט פאר שוין זייט א יאהר אין אדעס אין דער יודישער חברה „טרוד“.

א גאנץ געהענדיג יאהר הערען ניט אויף די אדעסער דריי צייטונגען ווי איין מענש צו דערצעהלען טרויעריגע מעשות וועגען דעם אדמיניסטראטאר און לעהרער ה' האפמאן אין דער האנדווערקער שולע „טרוד“, אפילו אין די פעטערסבורגער צייטונגען איז שוין אויך גערעדט געווארען וועגען זיינע שענע אויפפיהרונגען. מיר מוזען זאגען דעם אמת, אז ניט קוקענדיג אויף דאס אלעס, האבען מיר דאס גאנצע יאהר ניט געוואלט דערמאנען וועגען די „שענע מעשות“, ווייל די שולע „טרוד“ איז איינע פון די בעסטע, וועלכע מיר יודען פערמאגען און מיט וועלכער מיר מענען שטאלצירען. פיעל יודישע פערשיעדענע בעלי־מלאכות האט די שולע ארויסגעלאזט, און אין די פיעל יאהרען, זייט די שולע עקזיסטירט, איז אויף איהר קיין איינציגער פלעק ניט געפאלען. נאר איצטער, אז אין „טרוד“ איז פארגעקומען די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג, און אז די „שענע מעשות“, פון וועלכע די אלע צייטונגען האבען א גאנץ יאהר געקלונגען „נא־גוואלד“, זענען אנידערגעלעגט געווארען אויף דעם טיש, האלטען מיר אויך פאר נייטהיג צו זאגען איבער זיי א פאר ווערטער.

דערוואוסט פון די אונארדענונגען אין „טרוד“ האט מען זיך אדאנק, וואס אין דער אלטער שולע איז געווען א מענש מיט הארץ, מיט לעבען, א מענש, וואס האט געוואלט ארבנעהמען דעם אלטען שימעל און אויפטרייסלען אביסיל די מיטארבייטער, וואס האבען רוהיג און געשמאק געשלאפען פון אלטקייט.

און עס איז קיין וואונדער ניט; דער פרעזעס זיצט דארט אויף זיין שטוהל מעהר ווי 25 יאהר, און דער אדמיניסטראטאר פעדאגאג אויך עטליכע און צוואנציג יאהר און האלט די שילער כמעט ווי די אמאליגע מלמדים אין די חדרים, אין מורא, ציטערניש און שרעק.

טאמער האט א שילער זיך געוואלט קלאגען אויף די שלעכטע בעהאנדלונג אין „טרוד“, האט ער דערנאך בעקומען אזא פסק, אז די איבריגע קינדער האבען פערזאגט דעם צעהנטען „אויסצוזאגען עפיס פון חדר“.

דאס אלעס האט ניט געקענט צוזעהן איינער א לעהרער פון „טרוד“ ה' מעזשירישטשער, ער האט זיך ניט איין מאל געקלאגט פאר דעם אלטען פרעזעס אויף דעם אלטען אדמיניסטראטאר, נאר עס האט ניט געהאלפען. —

— שטילער! וואס פילדערט איהר, לאזט שלאפען, האט ער בעקומען שטענדיג דעמזעלבען ענטפער. און אזוי אבער ווי ער האט אויך ווייטער אלץ ניט געלאזט שלאפען, האט מען דעם לעהרער, וועלכער האט 12 יאהר געדיענט אין „טרוד“, גענומען פאר'ן קארק און ארויסגעווארפען. א פאר אנדערע מענשען, וואס האבען נאך פריהער געוואלט אויסזאגען פון חדר, האט מען אויך ארויסגעווארפען, און זיי איבערגעלאזט אהן ברויט. דער לעהרער ה' מ. האט אבער אנגעהויבען אויסזאגען פון חדר שענע מעשות וועגען דעם אלטען לעהרער און וועגען דער שלעכטער הנהגה מיט די קינדער.

דער עולם האט זיך אנגעהויבען אומקוקען אויף די שולע, וועגען וועלכער מען האט גערעכענט, אז זי פיהרט זיך פיין און גוט. פיעל האבען געווארט, אז אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג וועט דער אמת ארויס ווי בוימעל אויף דעם וואסער און אז די שולע וועט זיך ענדליך ריין מאכען פון די שענע מעשות, וועלכע מען דערצעהלט פון איהר. מען האט געווארט, וואס וועט ענטפערן דער קאמיטעט אויף דעם בריעף פון 50 געוועזענע שילער פון „טרוד“, וועלכע זענען שוין איצטער דערוואקסענע מענשען, און וועלכע דערצעהלען, אז זייער שמחה איז זעהר גרויס, וואס די צייטונגען האבען ענדליך אויפגעעפענט די שענע אויפפיהרונגען פון דעם אדמיניסטראטאר ה' האפמאן. זיי זאגען עדות, אז אלע שענע מעשות, וואס די צייטונגען האבען געשריבען וועגען ה' האפמאן, זענען אמת. די 50 געוועזענע שולער בעטען אין זייער בריעף רחמים די פערוואלטונג, זי זאל רחמנות האבען אויף די קינדער, וואס לערנען אין דער שולע, מען זאל זיי בעפרייען פון דער טיראניי פון דעם בייזען אומבארמהארצידיגען ה' האפמאן.

מיט אונגעדולד האט מען אין אדעס געווארט אויף די אסיפה און ענדליך איז זי דעם 22 טען אקטאבער פארגעקומען. נאר שטעלט אייך פאר, אנשטאט וואס מען זאל נאכפארשען, צי די בעשולדיגונגען זענען אמת אדער ניט, האבען דער פרעזעס און דער סעקרעטאר געהאלטען אין איין לויבען דעם ה' האפמאן. נאך זיי קומט אויס, אז אזא טייערער אדמיניסטראטאר און פעדאגאג איז גאר ניט דא, אז אזא זעלטענעם גוטען מענשען איז צו זוכען, אז די שילער זענען פראסט פערליעבט אין איהם, אז אלעס, וואס די צייטונגען האבען געשריבען וועגען דעם צדיק איז שקר וכזב און אז די 50 געוועזענע שילער, וואס בעטען רחמים מען זאל די שולע בעפרייען פון ה' האפמאנס טיראניי זענען פון די שלעכטע תלמידים, וואס ווען דער רבי וויל זיי שמייסען, ווילען זיי זיך ניט לעגען, און דערום זענען אזוינע שילער ניט בעגלויבט.

איינינע מיטגלידער פערלאנגען, מען זאל לייענען דעם בריעף פון די 50 שילער, נאר אין דעם זאגט מען זיי אב. די וואס האלטען אין איין לויבען ה' האפמאנען זאגען, אז דער גאנצער געפילדער אין די צייטונגען קומט נור ארויס פון דעם לעהרער ה' מעזירישטשער, וואס האט זיך ענטזאגט פון „טרוד“ און אויסגעזאגט פון חדר. ה' חמעליניצקי זאגט, אז דאס איז ניט אמת און פערזיכערט, אז די

ציטונגען האָבען געהאַט אַנדערע קוועלען. ה׳ מ. האָט געדיענט אין „טרוד" 12 יאהר, ער איז געוועזען פֿון די פֿעהיגסטע און טאַלאַנטפֿאָלסטע פעדאַגאָגען און האָט פֿיעל קרעפֿטען אַוועקגעגעבען די שילער און דער שולע. ה׳ מ. האָט אַ צייט פֿריהער פֿאַר זיין אַרויסטרעטען געשריבען דעם פרעזעס געגען ה׳ האָפֿמאַנען, נאָר אַנשטאַט אַ ענטפֿער האָט מען איהם אָבגעזאָגט פֿון דער שטעלע אָהן שום ערקלערונג.

ה׳ דיזענהאָף וואונדערט זיך, וואָס די גאַנצע 12 יאהר איז ה׳ מעזיריטשער געוועזען גוט און נור איצטער איז ער שלעכט. ער פֿערשטעהט ניט, פֿאַר וואָס זאָל מען גיט גלויבען דעם בריעף, אונטער וועלכען עס זענען אונטערגעשריבען 50 געוועזענע שילער. שוין זשע, פֿרעגט ה׳ דיזענהאָף, זאָגען די 50 שילער ליגען אונ די אַלע דריי אָדעסער ציטונגען טשעפען זיך נור אומזיסט? פֿאַר וואָס טשעפען זיי זיך ניט צו אַנדערע שולען? דאָ איז געוויס אַ אומגעזונדטע אַטמאָספֿערע, מען ברויכט האָבען פֿרישע קרעפֿטען. דאָס פֿאָדערן די אינטערעסען פֿון דער חברה און פֿון דער יודישער געמיינדע.

ה׳ ווישניאַק זאָגט, מען דאַרף געבען צייט, מען זאָל גוט נאָכפֿאָרשען, אפשר טויגען ביידע ניט, ניט האָפֿמאַן און ניט מעזיריטשער. האָפֿמאַן איז אויסגעהאָדוועט פֿון יודיש געלד און אויף אַ פֿערזאַמלונג אין דער שולע האָט ער געשריען: „זשידי"; פריווט דאָס מיר אָבלייקענען. איך האָב אַליין געפֿרעגט די שילער, זאָגט ער, און זיי האָבען געענטפֿערט, אַז קיינער פֿון זיי קען האָפֿמאַנען ניט ליידען.

דער פרעזעס (דער פֿערטהיידיגער פֿון האָפֿמאַנען) ענטפֿערט דערויף, אַז דאָס לעצטע איז אַ ליגען, נאָר אָבער וועגען דעם ערשטען פֿאַקט מוז ער אָבער מודה זיין, אַז האָפֿמאַן האָט טאַקי געשריען אויף אַ יודישען עולם „זשידי". אויף דער פֿערזאַמלונג, דערצעהלט דער פרעזעס, איז ביי דער טהיר געשטאַנען אַ גרויסער עולם, האָפֿמאַן האָט געוואָלט מאַכען „אָרדענונג" און פֿאָרגעלעגט, מען זאָל זיך רוהיג צוגעהן, האָט מען צו איהם געשריען: „אַלטער נאַרר, גולם"; דאַן האָט זיך ביי איהם ניט ווילענדיג אַרויסגעהאַפּט דאָס געשריי: „און איהר זענט זשידי".

ווי געפֿעלט אייך אַזאַ פֿערענטפֿערען פֿון אַ יודישען פרעזעס אַ יודישען לעהרער פֿון אַ יודישער שולע מיט יודישע קינדער, וואָס שרייט צו אַ יודישען עולם: „זשידי!" און מיט וואָס מיינט איהר האָט זיך געענדיגט די אסיפה? די אסיפה האָט מען ניט אָבגעלעגט, ווי איינינגע מיטגלידער האָבען פֿערלאַנגט, כדי מען זאָל האָבען צייט צו דערגעהן דעם אמת וועגען האָפֿמאַנס מעשים טובים, און דער דאָזיגער „זשידי שרייער" איז ווידער געבליבען אַדמיניסטראַטאָר, פֿערוואַלטער, יודישער פעדאַגאָג און „כל ולך" אין אַ יודישער שולע פֿון דער יודישער חברה „טרוד".

פֿיעל וואונדערען זיך אויף דעם אַלטען געעהרטען פרעזעס, אַז ער זאָל אַזוי שטעהן שטאָהל און אייזען פֿאַר דעם אַלטען — אַדמיניסטראַטאָר און ניט גלויבען ניט די 50 שילער, ניט די אָדעסער ציטונגען און ניט קיינעם, נור דעם ה׳ האפמאנען.

דאָס איז אַלץ איבער דעם אייגענעם טעם — וואָס די אַלטע ווילען ניט אַריינלאָזען קיין יונג לעבען, „פרישע אטמאספֿערע און נייע קרעפֿטען", ווי ה׳ דיזענהאָף האָט פֿערלאַנגט אויף דער אסיפה.

אַזוי פֿיעל יאָהרען האָט זיך די חברה „טרוד" געפֿיהרט שטיל און רוהיג, קיינער האָט ניט געשטערט שלאָפֿען, אזוי פֿיעל יאָהרען איז מען זיך צוזאַמענגעקומען אויף די אסיפות, דער פרעזעס האָט זיך רוהיג געקלונגען, דער סעקרעטאר האָט שטיל געלייענט דעם חשבון פֿון יאָהר און קיינער האָט ניט געוואַגט אַ פיפטשע צו טהון, אַ וואָרט צו זאָגען, קיינער האָט זיך ניט געקלאָגט. „אַלעס איז אין אָרדענונג" האָט יעדעס מאָל פֿאַר דעם אלטען פרעזעס אָבגעגעבען ראפּארט דער אלטער אדמניסטראַטאָר, — און רוהיג און צופֿרידען פֿלעגט מען זיך פאמעליך צוגעהן פֿון די אסיפות; און איצטער וויל מען גאָר אַ נייע אטמאספֿערע מיט נייע קרעפֿטען, אַ געפילדער, אַ רעש, מען זאָל אפילו ניט קענען שלאפען איבער די נייע ארדענונגען. גלייכער, עס זאָל בלייבען דער אלטער אדמניסטראַטאר מיט די אַלטע אָרדענונגען, — וועט זיין ווידער רוהיג.

אומזיסט אָבער מיינען די אלטע לייט פֿון דער חברה „טרוד"' אַז זיי וועלען אויף לאנג פערמאכען די טיהרען פֿאַר דער פרישער לופֿט און נייע קרעפֿטען. ווי מען זאָל ניט שעצען און ליבען דעם אלטען פרעזעס און ווי ער זאָל ניט פערטהיידיגען זיין אלטען ארמיניסטראטאר, וועט ער סוף כל סוף אליין מוזען עפֿענען די טיהרען פֿון „טרוד" פֿאַר די נייע קרעפֿטען. אֱמֶת.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. *** דער „יודישער פאלקספעריין" אין וויען איז מודיע אז ביז איצט זענען געזאמעלט געווארען 21,000 אונטערשריפטען צו דער פראטעסט-שריפט וועלכע מען וויל איבערגעבען דעם הערערנ-הויז קעגען די פערענדערונג פון די פאראגראפען 59 און 60 פון דעם געווערבעגעזעץ איבער וועלכע מיר האבען געשריעבען מיט עטליכע וואכען צוריק אין „יוד" נו׳ 38. דער פאלקספעריין פֿאַדערט אויף צום אנשטרענגען די לעצטע קרעפטען און נאך זאמלען וואָס מעהר אונטערשריפטען צו דער פעטיציאָן (בקשה) וועלכע וועט אין הערערנ-הויז געוויס האבען א פעולה און אפשר נישט צולאזען דאס נייע געזעץ וועלכעס קען טויזענדער יודישע פאמיליעס בריינגען פון ברויט. —

*** די „ג ע ז ע ל ש א פ ט פ י ר א ר ו י ס ג ע ב ע ן י ו ד י ש ע ש ר י פ ט ע ן" (חברה להוצאת ספרים) וועלכע עקזיסטירט אין ל ע מ ב ע ר ג זייט מעהר פון א יאהר האָט דען 2-טען נאוועמבער געמאכט איהר ערשטע יאָהר-אסיפה. צום ערשט איז בעריכטעט געווארען איבער די טהעטיגקייט פון דער חברה. ביז איצט האט די חברה ארויסגעגעבען די פוילישע צייטונג „Wschód" פון וועלכער זי האט ליידער אין דעם ערשטען יאהר גאר קיין הכנסה נישט געהאט און אפילו נישט אריינבעקומען די הוצאות. ווען אפילו דער מאטעריעלער ערפאָלג פון דעם אונטערנעהמען איז נישט געוועזען קיין גוטער — האט ערקלערט דער רעפערנט — מוז מען אבער מודה זיין אז די צייטונג ארבייט פיר יודישע אינטערעסען, וואס איז געוויס אין הסכם מיט דעם ווילען פון די חברים. די חברה האט אויך ארויסגעגעבען א יאהרבוך „Rocznik zydowski" ביי וועלכען זי האָט אריינגעבראכט אלע הוצאות. נאך מעהרערע ויכוחים איבער פערענדערן פערשיעדענע פונקטען פון די תקנות איז אויסגעקליבען געוואָרען א נייע דירעקציאָן. לויט אנטראג פון ה׳ שרייבער איז דער דירעקציאָן פארגעלעגט געווארען דער וואונש, אז די חברה זאָל זיך משתדל זיין צו פערברייטען פרעמדע אויסגאבען און שריפטען פון יודישען אינהאלט.

*** זייט מעהר פון צוויי יאָהר איז אין קראקוי געגרינדעט געוואָרען א חברה פון יודישנאציאנאלע פרויען און מיידליך. די חברה מיט דעם נאָמען „רות" האט אבער נור עקזיסטירט אין דעם נאמען און אין די תקנות וועלכע זענען שוין לאנג בעשטעטיגט פון דער שטאטהאלטעריי, אבער קיין מיטגליעדער האָט די חברה נישט געהאט. א דאנק די אייפריגע ארבייט פון דעם ציוניסטישען סטודענטענ-פעדיין „השחר" און איינעם פון איהרע חברים, יוריסט פ ע ל ד ב ל ו ם, איז די חברה „רות" אויפ׳ס ניי ארגאניזירט געווארען אין זי האט אין א קורצער צייט דערגרייכט בערך 60 מיטגליעדער. די מיידליך קומען זיך צוזאמען אין געוויסע שטונדען אין פעראיין „השחר" לעזען יודישע צייטונגען, עס ווערען פיר זיי אויך געהאלטען פארטרעגע איבער יודישע געשיכטע און ליטעראטור, וועלכע ווערען שטארק בעזוכט און גיבען דער חברה האפענונג אויף א גוטע צוקונפט.

רוסלאנד. = ווי די „רוסקי וויעד" זענען מודיע, האט די מאסקאווער פאליציי געהייסען ארויסנעהמען א אונטערשריפט פון אלע אנטרעפענערען און אייגענטהימער פון פריוואט טעאטערען און רעסטאראנען אין מאסקווא, אז זיי זאלען נישט צונעהמען קיין יודישע ארטיסטען און מוזיקאנטען, וועלכע האבען נישט דאס רעכט צו וואהנען אין מאסקווא, און אויב זיי וועלען יא איינלאַדען יודען אלס אַקטיארען אדער מוזיקאנטען, וועלען די יודען ווערען תיכף ארויסגעשיקט פון מאסקווא, נישט קוקענדיג אויף דעם קאנטראקט, וואס זיי האבען געשלאָסען מיט זיי. אזוינע התימות האָט מען אויך ארויסגענומען פון אייגענטהימער פון ביורא׳ס צו רעקאָמענדירען שטעלען אין מאסקווא.

= צוליעב דעם בעפעהל פון מיניסטעריום, אז ביים איבערגעהען פון יודישע קינדער פון 4-טען אין 6-טען קלאס פון פראגימנאזיען אין די העכערע קלאסען זאל מען אויך אכטונג געבען אויפ'ן פראצענט, ער זאל נישט זיין מעהר ווי די נארמע, האט דער קוראטאר פון אדעסער לעהרראיאן געמאכט איין אנפראגע, אויב אזעלכע שילער איבערגעהענדיג פון פראגימנאזיען אין גימנאזיען פאלען אונטער איין קאנקורס-עקזאמען גלייך מיט די אנדערע יודישע שילער, אדער זיי ווערען אזוי פעררעכענט אין דעם פראצענט. דאס מיניסטעריום האט געענטפערט אין א „צירקולאר", אז זיי ווערען אנגענומען לויט די פראצענטען, אבער אהן א בעזונדער קאנקורס-עקזאמען.

= די וויטעבסקער יודישע סוחרים ווילען גרינדען א האנדעלסשולע אין וויטעבסק און זיי זענען גרייט צו צאהלען אויף אויסהאלטונג פון דער שולע א געוויסע אבצאהל, נאר איין זאך האלט זיי אב, דאס זיי ווייסען נישט, וואס עס וועט זיין מיט זייערע קינדער, אויב דאס מיניסטעריום וועט ווי דער שטייגער איז נישט ערלויבען צונעהמען יודישע שילער מעהר ווי 50%, און אויף די איבעריגע 50% וועט נישט זיין קיין קריסטען, ווייל אין וויטעבסק געפונען זיך א סך וועניגער קריסטליכע סוחרים ווי יודישע.

— די „אדעס' נאוואסט'" זיינען מודיע, אז די רעוויזיע וועלכע ה' י. ג. עטטינגער האט געמאכט אין די יודישע קאלאניעס פון סאראקער אויעזד האט ארויסגעוויזען, אז די קאלאניעס האבען זעהר גינסטיגע בעדינגונגען עס זאלען זיך אין זיי ענטוויקלען פערשיעדענע צווייגען פון לאנדווירטשאפט. שוין לאנגע יאהרען פערנעהמען זיך די איינוואהנער פון סאראקער אויעזד מיט האדעווען פון טאבאק-פלאנצונגען, סיי אין בעזונדערע קליינע דערפליך סיי אין גרעסערע דערפער צווישען די מאלדאוואנער. די לעצטע 10 יאהר האבען די בעסאראביער קאלאניסטען בעקומען א חשק צו פערנעהמען זיך אויך מיט פלאנצען גערטנער און וויינגערטנער. אין דער זאך העלפט זיי צו די חברה יק"א, וועלכע שיקט איהרע אגראנאמען, זיי זאלען די קאלאניסטען געבען די נייטהיגע מאטעריאלען און וויזונגען. אויסער דעם וועט אין סאראקי קירצליך געעפענט ווערען איין סקלאד פון לאנדווירטשאפטליכע כלים, וועלכע די גערטנער וועלען קענען קויפען אויף זעהר לייכטע בעדינגונגען.

— די קאלאניעס אין חערסאנער גובערניע האט בעזוכט אין שליחות פון דער חברה יק"א דער אגראנאם ג. א. ליובארסקי, מיט זיין הילף איז געגרינדעט געווארען איין מוסטער-ווירטשאפט ביי דער ראמאנעווער לאנדווירטשאפטליכער ארטעל, וועלכע האט בעקומען געלד אויף זריעה און די בעסטע כלים צו דער ארבייט. אויסער דעם איז געפלאנצט געווארען א גרויסער וויינגארטען אויף 8 דעסיאטען ערד, וועלכע די געמיינדע האט געגעבען. אויף דעם וויינגארטען ארבייטען די אקערבויער פון דער קאלאניע און בעקומען דערפון א זעהר שענעם זייטיגען פערדיענסט.

= די חברה יק"א האט געגרינדעט אין סאראקי א מילכפערמע. די סאראקער יודען, וועלכע פערנעהמען זיך מיט לאנדווירטשאפט אדער טאבאק-פלאנצונג, בעקומען בתורת הלואה 2—4 קיה און זיי צאהלען אוים דעם ווערט פון די קיה מיט דער מילך פון זיי, וועלכע זיי ברייגגען אריין אין דער פערמע. די מילך ווערט אויף דער פערמע איבערגעארבייט אין קעז און פוטער, וואס ווערט על פי רוב פערקויפט אין אדעס. פון דער ערשטער הכנסה פון דער פערמע ווערען ווייטער געקויפט קיה און צוטהיילט לויט די דערמאהנטע אופנים. ביז אהער האט מען שוין אויף דעם אופן צוטהיילט 100 קיה, און די מילך פון זיי ווערט רעגעלמעסיג אריינגעבראכט פון די בעלי בתים אין דער פערמע.

= דער אינספעקטאר פון די פאלקסשולען אין חערסאנער גובערניע האט פערבאטען אלע מלמדים אין אדעס, צו לערנען מיט די קינדער אין די טאבעלנע טעג. וועגען דעמזעלבען האט מען אויך מודיע געוועזן די עלטערן פון די קינדער, וועלכע לערנען אין די חדרים.

— פון וואסילקאוו שרייבט מען, אז פאריגעס יאהר האט די יודישע קהלה מיט גרויס מאטערניש בעקומען איין הלואה 10,000 ר' פון דער קאראבקע, אויף אויפצובויען א-הויז פאר די תלמוד תורה. דאס הויז האט מען אנגעהויבען בויען, נאר עס איז נישט געענדיגט געווארען, ווייל עס פעהלט אויסגעלד. איצט סטארעט זיך די קהלה צו בעקומען פון די געבליעבענע רעסטען נאך 2000 ר', די ביטע איז דערלאנגט געווארען אין מאי און ביז אהער איז נישטא נאך קיין תשובה.

— דער „קאספ'" איז מודיע אז מען האט פון באקו ארויסגעשיקט בערך 400 פאמיליעס יודען וועלכע האבען נישט דאס רעכט דארט צו וואהנען און פון איצט אן האט מען איינגעפיהרט א קאנטראל אויף אלע יודען, וועלכע וואהנען אין באקו אדער קומען אהין צו פאהרען.

— די קאסע פון גמילות חסד אין דער לאדזער צדקה חברה האט ארויסגעגעבען במשך פון 9 חדשים אין היינטיגען יאהר 665 הלואות אויף א סומע פון 50,105 ר'.

— דער ראבינער אין ראסטאוו-דאן ה' דר. אייזענשטאדט האלט אין דער תלמוד תורה יעדען זונטאג, בשעת די שילער פון די רעגירונגס-שולען זענען פריי פון לערנען, פארלעזונגען איבער יודישע געשיכטע. די שילער בעזוכען מיט חשק די פארלעזונגען פון דעם ראבינער.

— וועגען שטראף פון 300 רובעל. פון די ידיעות, וועלכע עס קומען אריין אין מיניסטעריום און פינאנצמיניסטעריום זעהט מען ארויס, אז דער שטראף פון 300 רוב', וועלכער ווערט ארויפגעלעגט אויף די יודישע פאמיליעס אין פאל ווען איינער פון די קינדער איז נישט געשטאנען אין דער צייט צום פריזיוו, ווערט נישט איינגעמאהנט ווי געהעריג. איינע פון די סבות, איבער וועלכע די חובות ווערען נישט איינגעמאהנט איז נאך דער מיינונג פון מיניסטעריום, וואס די יודען בעהאלטען דורך פערשיעדענע מיטלען זייער פערמעגען. כדי אבער אויף ווייטער צו בעווארענען אזעלכע זאכען, האט דאס מיניסטעריום פון אינערען מיט דעם הסכם פון פינאנצמיניסטעריום ארויסגעגעבען א בעפעהל, אז די בעשליסע וועגען ארויפלעגען שטראף אויף די יודישע פאמיליעס זאלען געמאכט ווערען נישט שפעטער ווי 3 טעג, נאך דעם, ווי עס וועט זיך ארויסווייזען אז דער פריזיוונער איז נישט געקומען צום טערמין, און אז די בעשליסע זאלען גלייך אויסגעפילט ווערען.

כדי צו פערמיידען ספקות אין דער זאך, אויף וועמען פון דער פאמיליע עס ליגט דער חיוב צו בעצאהלען דעם שטראף, האט דאס מיניסטעריום ערקלערט, אז דעם שטראף זענען מחויב צו בעצאהלען די עלטערן פון פריזיוונעם אדער זייער שטיעפעלטערן; 2) אויף די ברידער פון פריזיוונעם, וועלכע זענען פעהיג צו ארבייט, אפילו ווען זיי זענען נור פון איין מוטער אדער נור פון איין פאטער; 3) אויף דעם זיידען און באבען פון פריזיוונעם, אין פאל ווען ער האט נישט קיין פאטער און מוטער. אדער ברידער, וועלכע זענען מחויב צו בעצאהלען שטראף.

= אין ווילנא איז אויסגעשטעלט אין האטעל „וויקטאריא" א זייגער וועלכער איז געמאכט דורך ה' לייזעראווסקי פון מינסק. דער זייגער שטעלט פאר א וואקזאל מיט 4 טהורמען. אלע זיעבען מינוט לויפט דורך א קליינער צוג, וועלכער בעשטעהט פון א לאקאמאטיוו און א וואגאן, די טהירען פון וואקזאל עפענען זיך און עס געהט ארויס דער נאטשאלניק פון דער סטאנציע און פאסאזירען. נאכהער קלינגט דער סטאראזש אין א גלאק און דער צוג געהט ווייטער. דער סטריעלאטניק צייגט דאן מיט א פאהן, אז דער וועג איז פריי.

דער לאקאמאטיוו און דער וואגאן זענען זעהר פיין אבגעארבעט. אין וואקזאל געפינען זיך 151 פענסטער מיט בראנזענע ראהמען. אויף דעם מיטעלען טהורם געהט ארום א וועכטער, וועלכער געהט ארום אין איין מינוט

דייטשלאנד.

— אין האמבורג איז נישט לאנג געווארען געעפענט א יודישעס פאלקסהויז „טוינבי האללע", דורך ה' גוסטאוו טוך. אויף דער עפענונג איז געקומען א גרויסער עולם פון פערשיעדענע קלאסען און נאך איינינע רעדען האט מען מכבד געוועזן די פערזאמעלטע מיט טהעע און געשפיעלט מוזיק. די פערזאמלונגען וועלען זיין צווייטמאל אין וואך, שבת או דיענסטאג. דאס פראגראם וועט בעשטעהען פון פארלעזונגען, מוזיק, זינגען און דעבאטען וועגען פערשיעדענע פראגען. אין דער „טוינבי-האלע" געפינט זיך אויך א יודישע לעזעביבלאטהעק מיט 34 יודישע צייטונגען אויף פערשיעדענע שפראכען.

— דער בייערישער מיניסטער פון פאלקסבילדונג האט ארויסגעגעבען א בעפעהל, אז פון דעם 28-טען אקטאבער אן און ווייטער זאל מען צולאזען אלס סטודענטען אין מינכענער פאליטעכניקום נור דייטשע אונטערטהאנער און נור זיי זאל מען געבען א פלאץ אין לאבאראטאריום. אויסלענדער אבער קענען ווערען צוגענומען נור נאך דעם 28-טען און נור אין דעם פאל, אויב אלע פלעצער וועלען נישט זיין פערנומען דורך דייטשע סטודענטען.

— אין דייטשלאנד געפינען זיך 21 ציוניסטישע חברות, וועלכע געהערען צו דער ציוניסטישער פעראייניגונג פאר דייטשלאנד.

*

פראנקרייך.

— לאבארי וועגען דרייפוס פראצעס. אין די לעצטע נומערען פון Grande Revue איז געדרוקט איין ארטיקעל פון דרייפוסעס אדוואקאט לאבארי, אין וועלכען ער זאגט, אז פון דרייפוסעס פראצעס איז געווארען איין עק, דורך דעם, וואס דרייפוס האט אנגענומען די „מחילה". ער בעדויערט דעם שטייגער וועלכען דעמאנזש (דער צווייטער אדוואקאט) און דרייפוסעס פאמיליע האבען זיך געהאלטען די לעצטע צייט פון פראצעס; בעת לאבארי האט געפאדערט, אז מען זאל זיך נישט אונטערגעבען אויף איין האר, נישט בעטען קיין רחמים, נאר פערלאנגען אמת און גערעכטיגקייט, האט דרייפוסעס פאמיליע און דעמאנש נוטה געוועזן, אז מען זאל נאכגעבען און ראטעווען דרייפוסען פון קאטארגע. „אין דער רגע, ווען דער בעשולדיגטער האט זיך אבגעזאגט פון דורכזעהען דעם משפט, כדי מען זאל איהם „מוחל זיין", האט דער פראצעס פערלארען זיין „וועלטבעדייטונג".

דער פראצעס קען נאך א מאל פארקומען אין געריכט אבער נור אלס פריוואט פראצעס, קיינער וועט ניט שטערען אלפרעד דרייפוסען צו פאדערען, אז מען זאל איהם דורכזעהען. די רעוויזיאן פון דעם פראצעס וואלט איצט געשעהען שטיל און אהן גערודער. זיין פערענטפערונג פאר דעם געריכט קען שוין מעהר נישט האבען קיין וועלט בעדייטונג. אלפרעד דרייפוס האט אויפגעהערט

צו זיין אַ סימבאל, און דער פּראָצעס האָט אויפגעהערט צו דיענען אַלס פּראגראם.

*

ארץ ישראל. = די יודישע פּאַלעסטינא־געזעלשאַפט אין אָדעס האָט בעשטימט אַ יעהרליכע שטיצע פון 500 פראַנק פאַר די ביבליאָטהעק „בית נאמן" אין ירושלים — די ביבליאָטהעק בעשטעהט פון 18,000 פערשיעדענע ספרים מיט וועלכע עס בענוצען זיך אויסער די איינוואָהנער פון ירושלים אויך די יודישע קאָלאָניסטען, ווייל מען לייהט די ספרים אויך אַהיים און אין פרעמדע שטעדט. פאָריגעס יאָהר האָט מען געליעהען 2015 ספרים.

= לויט די ידיעות פון לוח ארץ ישראל פון הערדן לונץ געפינען זיך איצט אין די שטעדט אין ארץ ישראל 45,452 יודען און אין די קאָלאָניעס — 4,935. די גרעסטע קהלות זענען אין ירושלים, צפת, טבריה, יפו און חברון. דאָס הויפט־מיטעל צום לעבען איז די חלוקה. פון 23,943 אשכנזים בעקומען 15,575 מענשען חלוקה. בעת יעדע האָלענדישע אָדער דייטשע פאַמיליע בעקומט יעהרליך פון דער חלוקה—800 פראַנק, יעדע אונגארישע 770 פר', בעקומט יעדע רוסישע פאמיליע נור 45 פר', ווייל די חלוקה ווערט איינגעטהיילט נאך די כוללים, און יעדעס לאנד האט איהר בעזונדער כולל אָדער איהר בעזונדערע קאַסע און גבאים.

— די לאַגע אין די יודישע קאָלאָניעס איז געווען זעהר טרויעריג, ווייל יק"א האָט געהאט בעשלאָסען צו צאָהלען היינטיגעס יאָהר פאר די וויינטרויבען מיט 25 פראָצענט וועניגער ווי פאר א יאהרען. נאָר אויף די פיעל ביטעס פון פערשידענע זייטען האָט יק"א נאָכגעגעבען און זי האָט ניט נור ניט פערקלענערט די מקחים, נאר זי האט זיי אויך געהעכערט אין פערגלייך מיט די פאַראַיאָהריגע פרייזען אויף 10 פראָצענט.

*

אינדיען. = דער „וועלט" שרייבט מען פון קאבין (אינדיען), אַ די ציוניסטישע אידעע האָט פיעל אנהענגער אין קאבין, באָמביי, קאלקוטטא אין ראנגין (בירמא) אין מאַלא ערנאַקולאַם, שענאַמאַנגעלאם און נאָך אַנדערע שטעדט אין אינדיען. עס איז צו רעכנען, אז עס וועלען זיך בילדען ציוניסטישע פעריינען אין די דערמאהנטע שטעדט און זיך אנשליעסען דער „ענגלישער ציוניסטישער פערבינדונג". עס ווערען געזאַמעלט שקלים און אקציעס.

דאָס עלענד.

אַז רונד אַרום מיר איז אַ פינסטערע נאַכט,
דער נפש צובראכען, פערקלעמט און פערשמאַכט,
צו וועמען גאָר, זאָגט מיר, קען מען זיך ווענדען ?
צום נאָהענטען קבר ? צום קרוב דעם פרעמדען ?

קאַלט ווי דער טויט איז דער שטיין פון מצבה,
קאַלט איז דאָס וואָרט, אויך דער בליק און די טובה
פון די, וואָס הייסען די „נאָהענטסטע פריינד",
היים — איז נור שנאה פון בלוטיגען פיינד!

ווען רונד און אַרום איז אַ פינסטערע נאַכט,
דער נפש צובראכען, פערקלעמט און פערשמאַכט,
ראָטה איך דיר, ברודער, צו קיינעם ניט געהן,
ראָטה איך דיר, ברודער, צו בלייבען אַליין,
ווייל דו ביסט עלענד ווי פון אַ שטיין!...

אנסקי.

מאָריס ראָזענפעלד.

פון ראובן בריינין (ברלין).

(ענדע)

לייענדיג ראָזענפעלדס געדיכטע האָב איך מיר געשאַפען אין מיין פאַנטאַזיע זיין גייסטיגעס בילד. מיר האָט זיך געוואָלט אבער זעהען ראָזענפעלדען אין דער ווירקליכקייט. ווען איך קאָן דעם דיכטער פערזענליך, פערשטעה איך בעסער, ריכטיגער, טיעפער זיינע געדיכטע. איך קאָן דאַן לייענען אויך צווישען די שורות. דער דיכטער איז מיר שטענדיג אינטערעסאַנטער ווי זיינע געדיכטע, דען וויפיעל ער דיכטעט בלייבט ביי איהם נאָך פיעל מעהר אין האַרצען; אין זיינע אויגען קאָן איך פיעל מאָל מעהר לעזען ווי אין אַלע זיינע ליעדער. איך געדיינק, ווען איך בין נאָך געווען אַקליין יונגיל און פלעג הערען אַ גוטען חזן, פלעג איך זיך ניט בענוגענען מיט דעם אַליין וואָס איך הער, איך פלעג זיך מוזען שטופען איהם אַקוק טהון אין געזיכט. ווען איך פלעג הערען אויף אַ חתונה שפילענדיג חיים דעם כלי־זמר, פלעג איך מוזען זיך איינקוקען אין זיינע אויגען אצייט לאַנג. איך פלעג דאַן בעסער פערשטעהען די שפראַך פון זיין פידעל. איך האָב אין די לעצטע יאָהרען וועניג טַעם געפיהלט אין די ליעדער פון דעם גרעסטען יעצטיגען דייטשען ליריקער סטעפאַן זשאַרשו, אבער ווען מיין לעהרער פּראָפעסאָר דעסויער, פון דער בערלינער אוניווערזיטעט, וועלכער האָט געלעזען פאַר זיינע תלמידים לעקציעס איבער דיכטער און זייערע געדיכטע, האָט אונז, זיינע תלמידים, געפיהרט צו סטעפאַן זשאַרשו אין דער היים, ער זאָל אונז אַליין פאָרלעזען זיינע ליעדער, האָב איך זיי דאַן צום ערשטען מאָל געפיהלט און אַ בעזונדערן טעם געפונען אין זיי.

יאָ, מיר האָט זיך געוואָלט פערזענליך בעקאַנען זיך מיט ראָזענפעלדען און הערען ווי ער אַליין לייענט זיינע וואונדערשענע לידער. אבער ווי קומט די קאַטץ איבער'ן וואסער ? ער איז אין אַמעריקא, און איך אין בערלין!

אָבער עס איז דאָך געקומען.

פאָריגעס יאהר בין איך געווען אין לאָנדאָן אויף דעם ציוניסטען־קאָנגרעס. עס זענען דאָרטען צוזאַמענגעקומען דעלעגאַטען און סתם געסט אויס אַלע עקען פון דער וועלט. איך האָב דאָרטען געמאַכט פיעל נייע, אינטערעסאַנטע בעקאַנטשאַפטען, צווישען זיי אויך מיט מאָריס ראָזענפעלד. מיר האָט געטראָפען אין לעבען, דאָס נאָכדעם ווי איך האָב זיך בעקאַנט מיט דעם דיכטער אליין, האָב איך מעהר ניט געקאָנט לייענען און אָפּילו פון אנדערע ניט הערען זיינע געדיכטע. עס איז אָפשר אַ פעהלער, אבער אַזוי בין איך: איך קאָן קיין וואַסער טרינקען, ווען איך זעה, דאָס זיי קוועלען פון אַ קוועלע פול מיט מיסט און קויט. אָבער ראָזענפעלדס געדיכטע זענען מיר פיעל ליעבער, פיעל נעהענטער און זיסער געוואָרען, נאָכדעם ווי איך האָב זיך מיט איהם אליין נוט בעקאַנט.

ראָזענפעלד איז אַ ברונעט מיטעלער וואוקס. צוויי שוואַרצע פונקעל־פייער גלענצענדע אויגען מיט אַ פערטרוימטען אויסדרוק בעלייכטען זיין פערחמאַרעטעס געזיכט. פון ערשטען אויגענבליק קאָן מען מערקען, דאָס עס שטעהט פאַר אונז אַ פּאָעט פון אַ אונגליקליכען פאָלק, אַ פּאָעט וועלכער איז אויפגעוואַקסען אין צרות און טרעהרען, וועלכער איז בעשטימט מעהר צו וויינען און קלאָגען ווי צו זינגען און זיך צו פרעהען. ראָזענפעלדען פעהלט די פרייע, רוהיגע, ריטמיש־שענע בעוועגונג און דער אָפענער, פערטרויענספאָלער בליק. מ'זעהט, אַז אויף דעם פּאָעט'ס פּלייצעס ליגט די משא פון אַ שווערען לעבען, די משא פון אייגענע און פרעמדע יסורים. אבער זיין שענער שטערען איז ווי געשאַפען צום דיכטער־קריין. די מוזע, די געטין פון דער פּאָעזיע האָט זיין שטערן געקושט, ווען דער דיכטער איז נאָך אין וויעגעל געלעגען, און דאַרום איז ער אַזוי שען.

דער דיכטער רעדט פיעל און מיט התפּעלות. זשאַרגאָן איז איהם שווער צו רעדען, און ווי זיין שפראַך איז רייך אין שרייבען, אַזוי איז זי אָרים אויף זיין צונג. איהם פעהלען ווערטער; ענגליש איז איהם פיעל גרינגער צו רעדען. ער האָט זיך שוין שטאַרק אמעריקאַניזירט. זיין זשאַרגאָן אין רעדען איז אויך שטאַרק געזאַלצען מיט ענגלישע ווערטער און פסוקים. ער ליעבט זעהר די העברעאישע ליטעראַטור און לייענט

מיט חשק די בעסערע ווערק, וועלכע ערשיינען אין איהר. ער שעפּט אויך זיין בעגייסטערונג אין לשון־קדש, אין דער שפּראַך פון אונזערע אַלטע און נייע נביאים. דאַנעגען זשאַרגאָן לייענט ער גאַר ניט.

נאָך דעם קאָנגרעס האָבען מיר אָבגערעדטביידע פאָהרען אין אוּאייטטשעפּעל, דאָס איז דער קוואַרטאַל אין לאָנדאָן וואו עס וואָהנען די רוסישע, פּוילישע, גאַליצישע און רומענישע יודען. מיר האָבען בעשלאָסען צו בעזוכען איינינע מענשען און צו בעזעהען איינינע זאַכען. ער האָט מיר געוואָלט ווייזען פערשיעדענע סצענעס פון יודישען לעבען. ראָזענפעלד איז שוין אַ שטיקיל בעל־הבית אין אוּאייטטשעפּעל, און קאָן זיך דאָרטען גוט אויס. ער האָט עטליכע מאָל שוין געלעבט אין לאָנדאָן. יעצט וואָהנען דאָ־ט זיינע עלטערן און ער האָט פערבראַכט ביי זיי כמעט אַ האַלב יאָהר צו גאַסט. זאַנגוויל האָט אויך געמאַכט אַ איינינע אָוועגדען וואו ראָזענפעלד האָט פאָרגעלעזען זיינע ליעדער. אין לייענען איז ער אַ מייסטער, אַ קינסטלער. די גאַנצע צייט, וואָס איך בין געווען אין לאָנדאָן, איז ראָזענפעלד גרייט געווען צו שענקען מיר זיין צייט יעדען טאָג.

די לעצטע צייט האָבען זיך פיעלע בעמיהט אָנמאַכען אַ שנאה, אַ קנאה צווישען די העברעאישע און זשאַרגאָנישע שרייבער. מיר האָבען זיך אָבער געהאַלטען פאַר חברים און אונזערע פעדער פאַר שוועסטער. איך האָב איהם גור מקנא געווען וואָס ער שרייבט אין דער שפּראַך פון אונזער המון עם, אויף וועלכער עס לייענען אונזערע אָרימסטע ברידער און שוועסטער, און ער האָט מיר מקנא געווען, דאָס איך שרייב אין אונזער גלאַנצפאָלער נאַציאָנאַלער שפּראַך. ער האָט זיך שטאַרק געפרעהט, דאָס מיר האָבען זיך די לעצטע יאָהרען צוזאַמענגעטראָפען אין די אַמעריקאַנישע זשאַרגאָן בלעטער.

פאָהרענדיג מיט דעם אָמניבוס נאָך אוּאייטטשעפּעל דורך די רוישענדינע, לעבעדיגע, הו־האַ'דיגע גאַסען האָב איך געבעטען דעם דיכטער, ער זאָל מיר דערצעהלען פון זיין לעבען, ער האָט דאָס גערן געטהון. דאָס וואָס מיר איז איבערגעבליבען אין זכרון, גיב איך איבער פאַר די לעזער פון „יוד", אין וועלכען עס זענען געדרוקט געוואָרען ראָזענפעלדס שענע נאַציאָנאַל־ליעדער.

משה יעקב, אָדער ווי ער הייסט אַמעריקאַניש מאָרים, ראָזענפעלד איז געבאָרען אין דעם דאָרף באָקשאַ נעבען סוּוואַלק אין דעם יאָהר 1862. זיין פאָטער האָט דאָרטען געפאַכטעט דעם טייך, און דערפון מפרנס געווען זיין געזינד. ביז ניין יאָהר האָט ראָזענפעלד געלעבט אין דאָרף, געלערנט תנ"ך, געלאָפען, געשפּרונגען אין דער פרייער נאַטור און זיך צוגעהערט ווי די פויגעליך זינגען. ער האָט מיט זיי אויך מיטגעזונגען קינדערשע ליעדער, און האָט נייע פערפאַסט. איהם איז דאָס ניט שווערער אָנגעקומען ווי די פויגעל אין וואַלד. עס האָט זיך עפּיס אליין געזונגען, 'חאָטש קיינער האָט דאָס ניט געהערט, קיינער האָט דאָס ניט פערלאַנגט. ווי ער איז אַלט געוואָרען 9 יאָהר, זענען זיינע עלטערן אריבערגעצויגען קיין וואַרשוי, דאָרטען צו זוכען פרנסה. אין וואַרשוי האָט דער קליינער דיכטער פיעל געהאַט וואָס אויסצושטעהען און אריבערצוטראָגען. ער האָט געאַרבעט ביי פערשיעדענע בעלי מלאכות, געהונגערט, געליטען, פערחשכ'ט געוואָרען, אָבער דאָך דעם ספר האָט ער ניט פערגעסען און ניט פערלאָזען. אַנשטאַט דעם פויגעל־געזאַנג האָט ער געהערט זידלעריי פון די בעלי מלאכות, זייערע ווייבער און עלטערע פּועלים, אָבער אין האַרצען ביי איהם האָט זיך דאָך געזונגען. ער איז געווען איבערגעפילט מיט פּאָעזיע, און אין דער גרעסטער אָרימקייט האָט ער דאָך געפונען שענעס און ערהאַבענעס אין לעבען. ער האָט אין יענע שווערע יאָהרען פיעל העברעאיש געלעזען. שפּעט ביי נאַכט פלעגט ער זיך פערטיפען אין די יודישע פּאָעטען און דיינקער.

איהם האָט זיך דאָך ניט געוואָלט בלייבען אַ בעל־מלאכה. ער האָט זיך געצויגען, געריסען נאָך ליכט, נאָך לופט און בילדונג. ער האָט זיך שטענדיג ארומגעטראָגען מיט פּלענער, מיט פאַנטאַזיעס און חלומות. ווי ער איז אַלט געוואָרען 16 יאָהר. האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט קיין לאָנדאָן אָהן געלד, מיט ליידינע קעשענעס אָבער מיט פולע פעק האָפנונגען און חלומות. אין לאָנדאָן האָט ער פערלעבט אַ קורצע צייט און האָט זיך מפרנס געווען פון פערשיעדענע ארבייטען. עס איז געווען ווי מ'זאָגט, פיעלע מלאכות אָהן מזל און ברכות. איהם איז בעשערט געווען, ער זאָל אליין פערזוכען, וואָס הייסט נע־ונד זיין און מוטשען זיך פאַר אַ שטיקיל ברויט און וואַלגערן זיך ערגעץ אין אַ שמוציגען ווינקעל אין דער פרעמד. ער האָט געהאַט דאָס גליק פון זיין יוגענד אָן צו לעבען צוזאַמען מיט דער יודישער מאַסע, מיט דעם המון־עם, מיט דעם יודישען בעל מלאכה און אַרבייטער און דורכמאַכען אַלעס גלייך מיט זיי, אָבער דאָס גליק האָט איהם צו טייער געקאָסט: הונגער און קעלט.

פון לאָנדאָן איז ראָזענפעלד געפאָהרען קיין אַמעריקאַ. שוין 20 יאָהר לעבט ער אין דער נייער וועלט, און ער איז נאָך תמיד נע־ונד. פיעל יאָהרען האָט ער דאָרט געשניידערט, ביי דער נעה־מאַשין האָט ער טאָג טעגליך פערבראַכט פון 12 ביז 15 שעה, דערום איז אַזוי שטאַרק זיין שנאה צו דער מאַשין, וועלכע שלינגט איין דאָס לעבען פון די אָרימע לייט, דערום האָט נאָך קיינער ניט ווי ער אַזוי בעקלאָגט דאָס לעבען פון די פערקנעכטעטע פּועלים, דען ער האָט דאָס אַלעס אליין ערלעבט. אין די יאָהרען, וואָס ער האָט געגנעהט, האָט ער געשריבען זיינע בעסטע, טיעפסטע און פּאָעטישסטע שירים. ער איז געווען שניידער און פּאָעט. וואָס פאַר אַ מין שניידער איז ער געווען, ווייס איך ניט, אפשר אַ שלעכטער; אָבער וואָס פאַר אַ מין פּאָעט איז ער געווען, דאָס זאָגען מיר קלאָר זיינע געדיכטע פון יענע יאָהרען. אונזערע זשאַרגאָן דיכטער, וועלכע האָבען קיין מאָל אַ נאָדעל אין האַנד ניט געהאַלטער האָבען געוויס אַזעלכע ליעדער ניט געשריבען. פיעל פון זיי וואָלט גאָר ניט געשאַדט בעסער אַ נאָדעל אין האַנד צו האַלטען איידער די פעדער.

נאָכדעם אַז ראָזענפעלדס שירים זענען איבערזעצט געוואָרען דורך פּראָפעסאָר וויענער און אַנדערע אויף ענגליש, און די גרויסע בלעטער האָבען איבער איהם פיעל געשריבען, איז זיין לאַגע בעסער געוואָרען. די פריינד פון דער יודישער פּאָעזיע, דער געהעטא־דיכטונג האָבען מיטגעווירקט, דאָס ער זאָל פערלאָזען די נעה־מאַשין. מעי האָט איהם געעפענט אַ ביכער־געשעפט. אָבער אַ פּאָעט איז ער אַ בעסערער אַלס געשעפטסמאַן. דערווייל איז ער אַ יוד אַ מטופל מיט פיעל קינדער, מיט פיעל זאָרג און מיט נאָך מעהר פּאָעזיע אין הערצען.

איך בין געווען מיט איהם אין בריטיש מוזעאום אין לאָנדאָן. איך וועל קיין מאָל ניט פערגעסען זיין התפעלות, זיין פרייד, זיין התלהבות ביי יעדען קונסטווערק, וואָס מיר האָבען געזעהען. ער ליעבט און לעבט מיט דער קונסט און פאַר דער קונסט.—

ער, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, און זיינע מְקוֹרָבִים.

(פון פראסט חסידישען שטיינער).

X.

לאנג געזעסען איז ער דאך נישט.

אין עטליכע יאהר ארום איז נאסקע געוועזען מיט וואלף־בער'ן צוזאמען אויף ראש־השנה. געקומען זענען זיי אפילו נישט צוזאמען. נאסקע פאהרט, גלייך מיט אלע, מיט דער באהן, און וואלף־בער וויל נישט היזק האבען זיין שכר־הליכה און נעהט צו פוס. מיר זענען זיך נוהג און פאהרען מיט דער באהן, און אויף שכר־הליכה לויפט מען איבער די וואגאנעס! וואלף־בער אבער וויל נישט! דערפאר צוריק נעמט איהם נאסקע אויף זיין חשבון; צאהלט ער פאר איהם עטליכע קאפיקעס דעם קאנדוקטאר. טרעפט זיך, אז וואלף־בער שטעלט זיך דאוונען, און עס קומט אן דער קאנטראלער — עס איז דאך נאריש, ער וועט דאך נישט ווארפען מיט טלית־ותפילין פון וואגאן — צאהלט נאסקע פאר איהם קנס!

אז זיי ווילען צוזאמען פאהרען, געהען זיי צוזאמען אריין זיך געזעגענען.

נאסקע לאזט איבער א מתנה, כמנהגו — דעמאלט, דאכט זיך, א וויים־אטליסענע קאלדרע — און רעדט וועגען פרנסה.

שמייכעלט דער רבי:

— ביסט א עני, נאסקע; רעדסט וועגען פרנסה און מיינען מיינסט דו ע ש י ר ו ת.

— וואלט אויך נישט געשאדט — ענפערט נאסקע — ארימע לייט איז דא א סך, אז מען קען מעהר צדקה געבען איז בעסער!

איך וועל אייך שפעטער דערצעהלען, וואס פאר א בעל־צדקה נאסקע איז געוועזען...

און דער רבי זאגט: מהיכי־תיתא! אויף מזל וועל איך צוגעבען א שותף!

וואס מיינט נאסקע?

עס קומען א סך גבירישע יונגע־לייט איין עצה פרעגען, צו וואס זיי זאלען זיך נעמען, וויל איהם דער רבי איינעם אזוינעם צושאנצען פאר א שותף.

מהיכא־תיתא! געשעפטען האט נאסקע געהאט א סך, אפילו גרויסע געשעפטען, נאר קיין מטמונים האט ער נאך דעמאלט נישט געהאט, און געלד פלעגט אמאל פעהלען! און אפשר גאר — טראכט ער ווייטער — וויל דער רבי אליין זיין א שותף! — דער גערער און אנדערע גוטע־יודען זענען זיך אויך אזוי נוהג! טאנצט ער טאקי אונטער פאר שמחה.

דער רבי האט אבער גאר עפיס אנדערש געמיינט:

— איך גיב דיר — זאגט ער — וואלף־בער'ן פאר א שותף! עפיס זעהט ער מיר שלעכט אויס! האב אויף איהם השגחה, און אין זיין זכות קען א יוד ווי דו נתעשר ווערען!

נאסקע בעשטעהט, וואלף־בער אבער וויל נישט!

און ער בייזערט זיך:

— וואס קענט איהר עס מיך אליין נישט בענשען? אז איך וועל זיין איין עושר, וועל איך זיין — זאגט ער — א גרעסערער בעל־צדקה פאר נאסקען!

איז דאך די מעשה ווי ביי אליהו־הנביא. אז עס איז דא אביסיל בוימעל אין קריגיל, איז חל די ברכה, אבער אז דאס קריגיל איז לעדיג?

און וואלף־בער האט שוין פאר חולשות אפילו דאס מלומדות אוועקגעווארפען! מיט איין נאסקען וואס ער האט נאך געלערנט!

האט ער זיך אבער איינגעשפארט! „אז מתנת בשר ודם", זאגט ער, וויל ער בעסער ביים רביינס טיש...

— וואס רעדסט דו, וואלף־בער?!

וואלף־בער שרעקט זיך נישט:

כל־זמן איהר וועט מיך אליין נישט בענשען מיט פרנסה בככבוד און עשירות, הייסט מיין נאמען — זאגט ער — נישט וואלף־בער, אויב איך ריהר מיך פון ארט!

ווען איין אנדערער זאגט עס, ווייסט איין בורא־עולם, וואס פון איהם וואלט געווארען, איז עס דאך אבער וואלף־בער, פערשווייגט דער רבי, און וואלף־בער בלייבט!

XI.

און יאהרען לאנג איז ער געזעסען.

אז איך האב איהם דאס ערשטע מאל געזעהן, האט ער מיר אויסגעוויזען א זקן־מופלג, און א גבר־חלש געוועזען. א הויכער, הויט און ביין, אראבגעלאזטע ברעמען און קוים וואס ער האט נאכגעשלעפט די פיס.

איינמאל, מוצאי־שבת, איך געדענק ווי היינט, איז א ווינד געוועזען סכנות־נפשות, הייזער האט עס איינגעליינט, רופט דער רבי, זכרונו לברכה, צו זיך צו וואלף־בער'ן און זאגט איהם:

— וואלף־בער, מעגסט שוין אהיים פאהרען! פאהר געזונדערהייט!

וואס טראכט זיך וואלף־בער?

דער רבי, זאגט ער, האט איהם צוליעב געטהון און גיט איהם די ברכה.

איי וואס, ער רעדט נישט בפירוש; זיי פלעגען שטענדיג רעדען צווישען זיך אויפ'ן ווינק!

נעמט ער, וואלף־בער, טלית־און־תפילין, שאפט זיך עטליכע זהובים און פאהרט.

דער רבי האט אבער עפיס אנדערש געמיינט.

ער האט געזעהן, אז וואלף־בער'ן זענען לא־עליכם, די יאהרען אויסגעגאנגען! האט ער געוואלט, ער זאל קומען צו קבר־אבות ביי זיך אין דער היים!

וכך־הוה — אהיים געקומען איז ער א חולה, געלעגט זיך ביי נאסקען אין שטוב אין בעט אריין און איז אבגעלעגען אין גאנצען א וואך צוויי צי דריי און איז נפטר געווארען!

XII.

נאר זעהט, ווי אלץ פלעגט ביי אונז אריינגעהן אין פשטות!..
דער תוך פון א זאך פלעגט קוים וואס דורכשיינען, ווי דורך א שפארע פון א לאדען; פון אויבען אויף — בתכלית הפשטות, קיין נבואה קיין רוח הקדש, אלץ על פי דרך הטבע... ווי אין פסוק שטעהט: כבוד אלהים הסתר דבר!

און דעריבער טאקי, אז מיר זענען צו איהם געקומען אויפ'ן צווייטען יום־טוב, ווייסט ער, זכרונו לברכה פון גאר נישט, און פרעגט פון וואלף־בער'ס געזונד.

זאגט מען איהם: נפטר געווארען.

ענפערט ער: ברוך דין אמת!

און שטעקען שטעקט דערינען נאך א זאך. פערשטעהט איהר מיך: "ברוך דין אמת" מוז מען ענפערן א ב ש ר־ו ד ם!

דאס אייגענע איז געוועזען נאך נאסקעס פטירה.

באלד נאך וואלף־בער'ס קבורה איז נאסקע אוועקגעפאלען. טהייל זאגען, אז וואלף־בער האט זיך איהם בעוויזען אין חלום און האט איהם גערופען צו א פרק משניות; אנדערע זאגען — מפני הרעה נאסף הצדיק, דאס צווייטע ווייב איז קיין גרויסע צדקת נישט געווען... אין שטוב האט זיך ארומגעדרעהט א ליטוואק — א זעלנער... האט מען איהם צוגענומען, נאר, ווי עס איז אבער, אז נאסקע איז אוועקגעפאלען, האט מען ביים רבין זכרונו לברכה, געשטורעמט! טאג אויף טאג א א שליח, א מאל צוויי שלוחים... וואס ענפערט א רבי? ווי דער מנהג איז: ער וועט מתפלל זיין, גאט וועט אוודאי העלפען. נאר געזאגט האט ער עס מיט א האלב מויל; קיין קלארע דבורים האט מען פון איהם נישט געהערט! זעהט מען דאך בחוש, אז ער האט געוואוסט ווי עס האלט!

דערנאך האבען די שליחים אויפגעהע־ט; האט ער דאך פערשטאנען, אז מען האט שוין נישט נאך וואס צו שיקען. און פון דעסטוועגען האט ער דערנאך אויף נאסקען א ו י ך געפרעגט; ער הויבט כלומרשט פון גאר נישט אן צו ויסען!

נאר דעמאלט האט זיך שוין א ביסיל ארויסגעוויזען:

מען זאגט איהם, נאסקע איז אויפ'ן עולם האמת, ער מאכט: ברוך־דין־אמת, און ניט א פרעג, גלייך ער ווייס פון גאר נישט, צי מען האט נאסקען געלעגט נעבען וואלף־בער'ן.

זאגט מען איהם: ניין, ווארום באמת, פאר דער פטירה איז נאסקע שוין געוועזן אין די גרויסע פעדערן, איבערגעלאזט דעם צווייטען ווייב א וואסער מיהל, צוויי נחלאות גרויסע, געלד מזומן, און אחוץ דעם יעדעם קינד, הן זכרים, הן נקבות, צו 1500 רובל מזומן. א קרן קימת האט ער א ו י ך געלאזט. מסתמא האט מען נאסקען געלעגט אויבען אן... און וואלף־בער, א קבצן נעביך, — וואס האבען די בעלי־בתים פון וואלף־בער'ן געוואוסט? געזעהען האבען זיי א שטוב, א פערוואהרלעסיגט יודיל, ווייטער נישט... איז טאקי וואלף־בער געלעגען כמעט ביים פלייט...

קרעכצט ער, זכרונו לברכה.

— א שאד — זאגט ער — נאסקע דארף ליגען נעבען א תלמיד חכם! און עס איז נישט אויסגענאנגען דריי חדשים, איז נסתלק געווארען ביי אונז א דין, א יונגער מאן אפילו, א מופלג בתורה און מאנשי שלומנו, און מען האט איהם געלעגט נעבען נאסקען!

XIII

פאר וואס האט נאסקע זוכה געוועזען צו זיין פון זיינע, זכרונו לברכה'ס מקורבים?

צוויי מעלות טובות האט נאסקע געהאט: בטחון און צדקה.

מילא ביים ערשטען ווייב איז די צדקה געווערען אין לשער.

ער איז נאך דעמאלט קיין גרויסער עושר נישט געוועזען, נאר געשעפטען האט ער געהאט גרויסע. דאס קאפ־דרעהעניש איז געוועזען גרויס, דאס בטיחות זיינס האט נור וואס אנגעהויבען צו וואקסען, מזומנים האבען גאנץ אפט געפעהלט און נאסקע איז שטענדיג געוועזען פרעהליך און לוסטיג און מען האט קיינמאל אן פנים דערקענט, וואס אין קעשענע טהוט זיך.

זיין התנהגות מיט'ן טאבאק איז אויך כדאי צו דערצעהלען.

וואס איז א שמעק טאבאק? וועלכער יוד קארגט עס א שמעק טאבאק? נאר וועלכער יוד קוקט עס נישט אין די אויגען אריין, אז מען נעמט ביי איהם א שמעק טאבאק!

נאסקע איז זיך אנדערש נוהג: ער קומט אין שטיביל, צי אין בית המדרש אריין, שטעלט דאס טאבאק־פושקעלע אוועק אויפ'ן שטענדער, און אליין דרעהט ער זיך איבער צו דער וואנד און זאגט עפיס, אדער דאווענט. נעם ווער עס וויל, און וויפיעל ער וויל! קומט איין ארימאן און שיט זיך אב אביסעלע — מהיכי תיתא; זאל איהם זיין צו געזונד! און א פושקעלע האט ער געהאט—א צדקה־גדולה פושקע! אויף א האלב פונט טאבאק אוודאי!

דער עיקר איז ביי איהם געוועזען הכנסת אורחים.

אזא יוד מיט געשעפטען, קיין עין־הרע, ווי נאסקע, וואס איז מיט זיין און פרעמד געלד צושפרייט און צוזייט געוועזען אויף שבעה ימים, האט זיך כל ימיו אזוי געקעריוויט, אז ער פלעגט שטענדיג אהיים קומען פרייטאג פאר'ן מרחץ, ער זאל קענען מקיים זיין מצות הכנסת אורחים!

נאסקע געהט נישט אליין אין מרחץ אריין, איין עדה יודען געהען איהם נאך, דאס זענען אורחים און גלאט ארימע לייט, פאר וועלכע ער צאהלט באד־געלד און בעזעמליך־געלד, און קויפט זיי אוים קוויטליך אין מקוה אריין אויף שבת אין דער פריה...

נאך קבלת שבת איילט זיך נישט נאסקע אהיים צו געהן. פריהער לאזט ער די בעלי־בתים זאלען זיך אויסקלויבען אורחים צום טיש. איין נער וויל, זיך צוליעב, א בן תורה; דער צווייטער, דעם ווייב צוליעב, א ריינערן מענש, זי זאל זיך נישט מאוס'ן פון איהם ביים טיש. נאסקע לאזט זיך דערנאך אראב און נעמט צו די רעשט. אבגעריסענע, פערמושב'טע חליים, לא עליכם!

ביי אונז האט זיך אויפגעהאלטען איין אלטער ניקאלאיעווסקער סאלדאט, א חולה־נופל לא־עלינו. וואו עסט ער משבת לשבת? ביי נאסקען, מן הסתם! און ער האלט איהם נעבען זיך! עסט מיט איהם ממש פון איין שיסעל! טאנצט מיט איהם נאך דער סעודה!

טרעפט, אז דער זעלנער פאלט אוועק אין מיט'ן עסען, איז מען מפסיק די סעודה, נאסקע לעגט איהם זיין אייגען קישען אונטערן קאפ, שטעקט איהם דעם זילבערנען לעפיל, מיט וועלכען ער עסט, אין מויל אריין, און העלפט איהם צוהאלטען ביז ער קומט נישט צו זיך, און מען נעמט זיך ווייטער מיט שמחה צו דער סעודה!

און אזוי? וואו קריגט מען א גמילת־חסד, מיד ליד? ביי נאסקען! ער אליין לויפט ארום געלד בא־גען, עס געהט אים לעבען, אויסצוקויפען א קאנטראקט, און אז א יוד קומט צו און מאכט א קרום פנים — גיט ער אוועק! און לויפט ווייטער זוכען געלד!

נאר דאס געהט שוין אריין אין דער מדה פון בטחון!

(פארטזעצונג פאלגט.)

י. ל. פרץ.

איבער דער גרויסער וועלט.

די צייטונגען אין סיריען און אין פאלעסטינא.

עס איז ניטא קיין פוסטערע צייטונגען ווי די סירישע. די שענע, רייכע אראבישע שפראך, די ברייטעסטע פון אלע שפראכען אין דער וועלט איז נים אין שטאנד צו זאגען איין איינענעם גוטען געדאנק, עטוואס לעבעדיגעס. די אראבישע צייטונג־שרייבער סטארען זיך נור צו רעדען מיט א הויכען סטיל פון דעם "קאראן", איבער דאס אנקומען און ארויספאהרען פון פערשידענע "עפענדים", איבער שטעדטישע נייעס, ווי גנבות, רציחות, נדבות. אמאל זידלען זיי וועמען אב, נאר דאס קומט פאר זעלטען, דאס מעהר לויבע זיי. עס איז בעוואוסט, אז די סיריער זענען זעהר א פריינדליך פאלק.

אלע צייטונגען שטעהען אונטער א שטרענגער צענזור, נאר אזוי ווי די דארטיגע בעאמטע זענען פון נאטור זעהר פויל, פערלאזען זיי זיך אויף די רעדאקטארען, וועלכע זענען פעראנטווארטליך פאר די צייטונגען. דער

פּחד פֿאַר דער צענזור איז אָבער ביי די רעדאַקטאָרען אַזוי שטאַרק, אַז ווי לאָזען אַליין אַרויס נומערען פּוסטע אָהן אינהאַלט, פּונקט ווי די נומע־רען זאָלען לעזען 10 צענזאָרען מיט איין מאָל.

די צענזאָרען בעשטעהן דאָס רוֹב פֿון טערקישע בעאַמטע, וועלכע פֿערשטעהען ווינציג אַראַביש, דערום קומען אָפֿט פֿאַר קוריאָזען. למשל, איין צענזאָר אין ביירוט האָט ניט געוואָלט דורכלאָזען דאָס וואָרט „מוראַד" וואָס דער טייטש איז „וועלען", נור דערפֿאַר, ווייל דאָס וואָרט איז גלייך מיט דעם נאָמען פֿון מוראַד דעם פֿינפֿטען, וועלכען דער איצטיגער סולטאַן האָט אַריינגעזעצט אין פֿעסטונג.

אין טערקיי האָט מען שרעקליך מורא פֿאַר אַלעס, וואָס קומט פֿאָר אין אייראָפּאַ, מען האָט מורא אייראָפּאַ זאָל שלעכט ניט ווירקען אַלס ביי־שפּיעל אויף די לייטישע טערקישע אונטערטהאַנען. אין יאָהר 1894, ווען מען האָט געהרג'ט דעם פֿראַנצויזישען פּרעזידענט קאַרנאָ, האָבען די סירי־שע צייטונגען איבערגעדרוקט די ידיעה ווענען דעם פֿון די אייראָפּעאישע צייטונגען. אויף דעם צווייטען טאָג האָט דער צענזאָר גערופֿען צו זיך אַלע רעדאַקטאָרען פֿון די ביירוטער צייטונגען און זיי געצוואונגען אָבצודרוקען, אַז קאַרנאָ איז געשטאָרבען פֿון אַ נאַטירליכען טוידט. די צייטונגען האָבען זיך פֿאַר דעם פֿעהלער ענטשולדיגט פֿאַר די לעזער און געדרוקט, אַ קאַרנאָ איז שטיל ווי אַ קינד געשטאָרבען ליגענדיג אין זיין בעט. די ציי־טונגען טאָרען ניט דערמאָנען די ווערטער „טעלעפֿאָן" און „עלעקטערי", ווייל זיי ווערען געהאַלטען פֿאַר שדים, וואָס צוטראָגען אויף דער וועלט אַלעס, וואָס קומט פֿאָר אין טערקיי. נאָר דערפֿאַר דרוקען זיי אָפֿט ווענען די גבורות און לייטישקייט פֿון די טערקישע בעאַמטע, פֿון סאָלדאַטען און דער רעגירונג.

אין דער רוסישער־טערקישער מלחמה האָבען די טערקישע ציי־טונגען געשריבען, אַז דער רוסישער חיל מיט דעם קייזער זענען ניט איין מאָל געפֿאַנגען געוואָרען פֿון די טערקען און אַז נור אדאַנק דער גוטהאַר־ציקייט פֿון סולטאַן זענען זיי נעראַטעוועט געוואָרען פֿון טוידט.

ביי די מאַחמעדאַנער זענען אַזוינע נייעס גאַנץ לאָגיש, דען זיי פּאַסען מיט זייער בעגריף פֿון סולטאַן, וועלכער פֿערנעמט די שטעלע פֿון דעם היילינגען מחמד. לויט זייער בעגריף נעהערט דעם סולטאַן די גאַנצע וועלט, נאָר אויב עס געפֿינען זיך אויך אַנדערע מלכים מיט מדינות, איז דאָס נור מיט דער ערלויבניש פֿון סולטאַן, אָבער ער געוועלטיגט איבער דער גאַנצער ערד. דער גרויסער פּחד פֿון די צייטונגען פֿאַר די בעאַמטע, וועלכע רופֿען זיך אָן „מיטהעלפֿער פֿון סולטאַן" איז נאַטירליך. אויב מען פֿאָלגט זיי ניט, מאַכט מען אַ גיכען סוף מיט דער צייטונג..

די אַראַבישע צייטונגען זענען אַ גוטעס ביישפּיעל, ווי נידריג עס קען פֿאַלען די פּרעסע, ווען די רעגירונג האָט מורא פֿאַר ליכט. קיין אייגענע מיינונג טאָר מען ניט שרייבען, אָפֿט געהען, אַרויס צייטונגען ערטערווייז מיט ליידיג פּאַפּיער, ווייל די צענזאָרען האָבען אויסגעמעקט.

פֿריי שרייבען נור די אַראַבישע צייטונגען, וועלכע דרוקען זיך אין מצרים, טהייל פֿון זיי פֿאַלען אָן אויף די טערקישע בעאַמטע און מאַכען פֿאָרווירפֿע דער רעגירונג פֿאַר די אונאָרדענונג אין לאַנד. אָבער אַזאַ צייטונג לאָזט מען ניט אַריין אין טערקיי און מען קען זי נור לעזען קאָנטראַבאַנד. אַזאַ צייטונג קען אויך ניט עקסעסטירען, ווייל די צאָהל פֿון די לעזער אין מצרים איז זעהר ווינציג. די אַראַבישע צייטונגען אין מצרים זענען דערום געצוואונגען צו רעדען גוטס אויף די טערקישע בעאַמטע, דאַן לאָזט מען זי אַריין אין סיריען, פּאַלעסטינאַ און אין קליין אַזיען וואו זיי האָבען אַ סך אַבאָנענטען.

לויט דער סטאַטיסטיק פֿון איין אָפֿיציעלען טערקישען יאָהר־בוך זענען נעווען אין פֿאָריגען יאָהר צייטונגען אין סיריען און אין פּאַלעסטינאַ:

אין דמשק 2 וועכענטליכע צייטונגען, 1 מאָנאַטליכער זשורנאַל.

„ ביירוט 14 „ „ 4 „ „

3 טעגליכע „

„ לבנון 4 וועכענטליכע „ 1 „ „

„ חאַלעב 1 „ „

„ ירושלים 3 „ „

די 33 צייטונגען און זשורנאַלען טהיילען זיך אין די דאָזיגע שפּראַכען:

אויף אַראַביש 24, פֿראַנצויזיש 3, טערקיש 1, העברעאיש 1, אויף געמישטע שפּראַכען 4.

לויט די ציפֿערען קען מען מיינען, אַז דער עולם לייענט פֿיעל ווען מען רעכענט 33 צייטונגען אויף מעהר ווי 3 מיליאָן איינוואָהנער, נאָר דאָס איז ניט ריכטיג. די אַלע צייטונגען האָבען געוועהנליך צו 400, 500 אָדער 1000 אַבאָנענטען. די פֿערברייטעסטע צייטונג אין ביירוט „תאַמארט" (ד־פּרוכט) האָט די גרעסטע צאָהל אַבאָנענטען 4000.

אויסער דעם, ווי מען קען זעהן פֿון די ציפֿערען, געפֿינען זיך אין גאַנצען 3 טעגליכע צייטונגען, און די איבריגע 30 זענען וועכענטליכע בלעט־ליך אָדער מאָנאַטליכע קליינע ביכליך, אין וועלכע עס געפֿינט זיך מעהר פּאַפּיער ווי נוצליכע אַרטיקלען.

אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל ערשיינען 60 צייטונגען אויף פֿערשיעדענע לשונות צווישען זיי אויך איין יודישע צייטונג, נאָר קיין איינציגע אויף אַראַ־ביש. ווייל אין דער הויפּטשטאָדט איז אַזוי וועלטען צו געפֿינען איין אַראַב ווי אין דמשק אַ גרעק.

די פּרייזען פֿון די צייטונגען אין סיריען און פּאַלעסטינאַ זענען איין געגטליך ביי אַזאַ קליינע צאָהל אַבאָנענטען ניט טייערער פֿון 3 ביז 10 רובל אַ יאָהר (פֿון 40 ביז 140 פּיאַסטר), און פֿון דעסטוועגען רעכענט זיך דאָרט הערויסגעבען אַ צייטונג פֿאַר אַ גוט געשעפֿט. ווייל אייגענטליך ברויכט מען דערצו גאָר ניט האָבען אויסער איין ערלויבניש פֿון סולטאַן קיין בילדונג, קיין קענטעניס, אפילו קיין געלד דאַרף מען ניט צו דער צייטונג. מיטאַרבייטער, קאָרעספּאָנדענטען און שרייבער צאָהלט מען ניט, יעדער שרייבער שעצט זיך פֿאַר גליקליך, אַז ער דרוקט זיך אין אַ ציי־טונג. דורך דעם בעקומט ער אַ בכבודיגען נאָמען „שרייבער" אָדער גע־לעהרטער" און צוליעב כבוד שרייבען די אַראַבער אומזיסט פֿאַר די ציי־טונגען. קיין איינציגע קאָפּיקע בעקומט דער שרייבער האָנאָראַר, דערפֿאַר וועלען מענשען אויף איהם זאָגען: „ער שרייבט אין די צייטונגען, ער איז אַ מחבר". אין די בריעף צו איהם וועט איהם יעדער שרייבען: „דעם בע־וואוסטען, אויסגעצייכענטען, גרויסען שרייבער, געשעצטען הערר". דער קאָן קען זיך פֿערדרעהען ביי יעדען פֿון אַזאַ כבוד. און פֿרייע צייט האָט דאָרט יעדער. געצאָהלט בעקומען נור געדונגענע רעדאַקטאָרען, וועלכע זענען אויסער דעם מחויב צו שרייבען לייטאַרטיקלען, נאָר דאָס רוב זענען די הערויסגעבער זעלבסט רעדאַקטאָרען. דערזעלבער הערויסגעבער — רעדאַקטאָר קלעפּט די באַנדעראָלען פֿון זיין צייטונג, שרייבט די אַדרעסען און טראָגט אַליין אַוועק די נומערען אויף דער פּאָסט, אָדער ער פֿערקויפֿט זיי איינצעלנע.

קיינער אַבאָנירט אַליין אַ צייטונג, נאָר דער הערויסגעבער, צושיקט זיי, ניט פֿרענענדיג צי יענער פֿערלאַנגט די צייטונג; אויך דעם הערויס־געבערס בעקאַנטע, גוטע פֿריינד און אייגענע משפּחה רעקאָמענדירען די צייטונג זייערע בעקאַנטע.

ערשט, ווען עס ענדיגט זיך דאָס יאָהר, מאָנט דער הערויסגעבער פֿון זיינע אַבאָנענטען דעם פּרייז פֿון דער צייטונג.

און ביי אַזאַ צושטאַנד, ווען די צייטונג האָט נור 1000 אַבאָנענטען, רעכענט זיך דער רעדאַקטאָר פֿאַר גליקליך, ווייל דאַן הייסט שוין, דאָס ער האָט אַ גוט געשעפֿט.

ניט קוקענדיג, וואָס איז אַזוי שוואַך ענטוויקעלט דאָס לעזען ציי־טונגען, פֿון דעסטוועגען זענען די סירער גרויסע פּאָליטיקער און האָבען ליעב נייעס צו הערען. אין די ווייטסטע דערפֿליך אין די פֿערוואָרפֿענסטע ווינקעליך ווייסט מען, וואָס עס קומט פֿאַר אין חינאַ, ענגלאַנד און טראַנס־וואַל און בכלל פֿון אַלע נייעסען אין דער גאַנצער וועלט, נור וואָס עס קומט פֿאָר אין זייער אייגען לאַנד — אין טערקיי ווייסען זיי ניט.

נור פֿיעל הונדערטער יאָהרען פֿון קנעכטשאַפֿט האָבען זיי אַזוי אויסגעלערענט זיך ווינציג אונטערעסירען מיט זייער אייגען מזל, אַט דער־פֿאַר הערשט דאָרט אַזאַ גרויס פֿינסטערקייט און אָרימקייט. אַט דערפֿאַר איז די דאָרטיגע פּרעסע אַזוי פּוסט און טאַקע איבער דעם איז שווער אַ געדרוקט וואָרט זאָל אָנקומען צום פֿאָלק — אין דער מאַסע. דערצו רע־דען די דאָרטיגע צייטונגען אין דער אַלטער שפּראַך פֿון „קאָראַן", וואָס דאָס פּראָסטע פֿאָלק פֿערשטעהט ניט...

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאן

ה' מ. ז. — טארגאוויצא: די נו' 14-15 קאָסט 25 ק"פ. — דעם 2-טען באנד וועלטגעשיכטע האט איהר שוין געוויס בעקומען.

חיים פ-ן בערשאד: לייענט ביטע אונזער מודעה אויף צווייטען באנד „וועלטגעשיכטע“ וועלכען מיר האבען אייך פאריגע וואָך ארויסגעשיקט.

ה' פ. באל-ן גייסין: פיר ענדערן די אדרעסען ביטע צו 20 קאפעקען, פיר יעדע אדרעסע.

אבאָנענט 4167 — וויטעבסק: איהר האט טאקי געשיקט אנפאנגס יאהר 2.50 נור, דארט האט איהר דייטליך געשריעבען אז איהר שיקט 2 ר"ב אויפ'ן „יוד“ און 50 ק' אויף דער „וועלטגעשיכטע“, און אזוי האבען מיר געטהון און מיר האבען אייך געשיקט פיר די 50 ק"פ דעם ערשטען באנד, אלזאָ ווי אזוי קומט דאס אייך 50 ק"פ? מיר זאגען איצט מיט אייערע ווערטער: „דאס דערמאנט אונז די מעשה פון בריאנסק“... ה. ה. אזוי ווי איהר זייט זיך דא טועה אזוי זייט איהר זיך מסתמא אויך דארט טועה —

ה' י. ב. קונסטנטין-ישן: א) אלס אבאנענט פון „יוד“ קאנט איהר בע-קומען די וועלטגעשיכטע פיר 1.50 ר"כ. ב) אונטער דעם „עפעס“ וואָס איהר ווילט צושיקען וועט רעכט זיין אז אייער „אמת'ר נאמען“ וועט ניט זיין אונטער-געשריעבען. נאר איז דאך נאך א קשיא צי וועט דאס „עפעס“ עפעס רעכטס זיין.

פ' ר. ה. קראסנאסעלקא: 1) די „וועלטגעשיכטע“ האבען מיר אייך שוין בעזארגט. — 2) וואס ביי אייך „ווערען פערפאלען נומערן“ קענען מיר, לריידער גאר ניט העלפען. — 3) „י"ל פרץ שריפטען“ איז ביי אונז צו בעקומען צום פרייז פון 2 ר"כ. —

ה' דוד רפאלוויץ יערמעייעווקא: די „וועלטגעשיכטע“ קאסט נאר פאר די אבאנענטען פון דעם „יוד“ 1.50 ר"כ. —

אבאנענט נו' 5216 — בארבאייען: נומערן פון פאריגעס יאהר קענט איהר ביי אונז בעקומען צו 15 ק"פ א נומער. — יעדע שורה פיר מודעה קאסט ביי אונז 10 ק"פ, אין פעטיט. — די „וועלטגעשיכטע“ און די נו' 42 האבען מיר בעזארגט. —